

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

Hlavní indikátory práv dítěte v rámci Evropské unie

Eva Řeháková

Katedra: Katedra filosofie a teologie

Vedoucí práce: ThLic. Ing. René Milfait, Th.D.

Bakalářský studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Pastorační a sociální práce

Přidělovaný akademický titul: Bc.

Rok odevzdání: Praha 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Indikátory práv dítěte v rámci Evropské unie napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Praze dne 22. 4. 2011

Eva Řeháková

Bibliografická citace

ŘEHÁKOVÁ, Eva. Hlavní indikátory práv dítěte v rámci Evropské unie: bakalářská práce. Praha: Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy, 2011, 85 s.

Anotace

Tato práce se zabývá právy dítěte, jejich zásadami a dodržováním v rámci území Evropské unie. Důležitými nástroji, o něž se mé poznatky opírají, jsou právní dokumenty pojednávající o ochraně práv dětí. Má bakalářská práce se snaží přiblížit situaci práv dětí v Evropě, i dle zpráv mezinárodních agentur, které se touto problematikou zabývají. Cílem práce je na základě těchto zpráv hodnotit úroveň uplatňování práv dětí v EU, jejich dosažitelnost a korespondenci s ujednáními stanovenými zásadními právními dokumenty.

Dále se ptá po vývoji práv dítěte i lidských práv a zkoumá jejich budoucnost skrze výchovu k lidským právům.

Klíčová slova

dítě – lidská bytost od početí do dosažení zletilosti

práva dětí – lidská práva zvláště zranitelné skupiny

indikátory – ukazatele

Summary

This thesis deals with the rights of the child, their principles and observance within the European Union. An important source of my findings is legal documents concerning children protection. My thesis attempts to explain the situation of children's rights in Europe, also with regard to the reports of international agencies from this field. The aim of this work is to assess on the base of these reports the level of the exercise of children's rights in the EU, their availability and correspondence with the arrangements set out in basic legal documents. It also asks about the development of children's rights and human rights and examines their future through education to human rights.

Keywords

child – a human being from conception until reaching adulthood

children's rights – human rights of a particularly vulnerable group

indicators – pointers

Poděkování

Ráda bych upřímně poděkovala vedoucímu mé práce panu ThLic. Ing. René Milfaitovi, Th.D. za jeho neskutečnou trpělivost, ochotu, pohotovost, flexibilitu, rady, motivaci i víru ve mě. Děkuji.

Obsah

Úvod.....	1
1. Lidská práva.....	2
2. Dítě, jeho pojetí a vztah ke společnosti.....	2
2.1 Historický vývoj pojetí dítěte a jeho práv jako lidských práv zvláště zranitelné skupiny.....	3
2.1.1 Práva dítěte v současnosti.....	4
3. Možnosti dělení práv dítěte a jejich definice.....	5
4. Práva dítěte v nejvýznamnějších společných lidsko-právních dokumentech.....	7
4.1 Specifikace Deklarace práv dítěte.....	8
4.2 Význam Úmluvy o právech dítěte.....	9
4.2.1 Další důležité principy úmluvy.....	10
4.3 Evropská úmluva o výkonu práv dětí.....	11
5. Obecný úvod do problematiky pomocí indikátorů práv dítěte.....	12
5.1 Dítě jako součást evropské společnosti.....	12
5.2 Důvody vedoucí k sestavení indikátorů.....	14
5.3 Oblasti výzkumu a následného členění ukazatelů.....	14
5.4 Hlavní indikátory.....	15
5.5 Cíle a prostředky.....	15
5.6 Přesná formulace indikátorů.....	18
6. Indikátory práv dítěte v rámci Evropské unie – Specifikace.....	18
7. Rodinné prostředí a alternativní péče.....	19
7.1 Existence procesů rodinného práva, zvláště zaměřených na dítě.....	19
7.2 Vynesení rozsudku o péči, styku s dítětem a výživném.....	20
7.3 Mechanismy pro sledování životních podmínek dětí unesených za hranice země.....	21
7.4 Účast dítěte na procesu imigrace.....	22
7.5 Přizpůsobitelnost imigračních procesů zranitelnosti nezletilých.....	22
7.6 Existence zvýhodňování znovusjednocování rodin, pokud je to v nejlepším zájmu dítěte.....	23
7.7 Existence zrychleného řízení v případech sloučení rodiny, kdy se v procesu vyskytují děti a jejich zájem.....	24
7.8 Existence ustanovení, zabezpečujících blaho dítěte po opětovném sjednocení rodiny.....	25

8.	Ochrana před vykořisťováním a násilím.....	25
8.1	Obchod s dětmi.....	25
8.1.1	Identifikace obětí.....	26
8.1.2	Ochrana obětí.....	26
8.1.3	Stíhání pachatelů.....	27
8.1.4	Prevence obchodu s lidmi.....	27
8.2	Sexuální a ekonomické vykořisťování dětí.....	27
8.2.1	Identifikace obětí.....	28
8.2.2	Ochrana obětí.....	28
8.2.3	Stíhání pachatelů.....	29
8.2.4	Prevence vykořisťování dětí.....	29
8.3	Násilí vůči dětem.....	29
8.3.1	Identifikace obětí.....	30
8.3.2	Ochrana obětí.....	30
8.3.3	Stíhání pachatelů.....	30
8.3.4	Prevence násilí.....	31
9.	Odpovídající životní standard.....	31
9.1	Příjmová chudoba dětí.....	32
9.2	Dopad vládní intervence na příjmovou chudobu.....	33
9.3	Aspekty materiální deprivace jiné než příjmové chudoby; subjektivní vnímání dětí.....	33
10.	Vzdělání, občanství a kulturní aktivity.....	34
10.1	Přístup ke vzdělání.....	34
10.2	Přizpůsobitelnost vzdělání.....	34
10.3	Aktivní občanství dětí a účast na školních a dalších souvisejících činnostech.....	35
11.	Výchova k lidským právům.....	36
11.1	Nositelé vzdělávání.....	36
12.	Porušování lidských práv.....	37
13.	Vybrané orgány evropské unie a mezinárodní organizace zabývající se ochranou práv dětí.....	37
	Závěr.....	40
	Použitá literatura.....	41
	Příloha č. 1.....	44
	Příloha č. 2.....	65
	Příloha č. 3.....	68

Úvod

Děti jsou jednou z nejdůležitějších a nejzranitelnějších součástí naší společnosti. Proto by jim také měla být věnována speciální péče a přístup. Většina moderní společnosti tyto apely chápe a dětem a jejich právům se snaží věnovat náležitou pozornost. Bohužel ale velmi často dochází k porušování práv dětí či jejich neuznávání a k laxnímu přístupu k řešení situací pojících se s problematikou porušování těchto práv.

Domnívám se, že ochraně práv dětí není stále ještě věnována dostatečná pozornost, zvláště pak pozornost široké veřejnosti. A i přes veškeré dokumenty, které by měly právní hledisko ochrany dětských práv zajišťovat, stále dochází k jejich porušování a všeobecné povědomí o specifickém přístupu k právům dětí je v mnohých částech Evropské unie (hovořím pouze o oblasti světa, které bude tato práce věnována) mizivé.

V úvodu své bakalářské práce bych ráda nastínila stručný vývoj práv dětí skrze rámec lidských práv a dále dle dynamiky chápání dítěte jako lidské bytosti, která je součástí společnosti.

Následné vymezení pojmu a možnosti dělení nám poskytnou přehlednější orientaci v názvosloví a povaze dětských práv.

Jedním ze zásadních bodů celé práce bude zakotvení práv dítěte v právních dokumentech, jejich vzájemné propojení, významy a souvislosti s indikátory práv dětí.

Ty budou tvořit kostru celé práce. Na základě hlubšího zkoumání těchto indikátorů budeme schopni snáze pochopit problematiku práv dětí, její zásady a pravidla. Dále také jejich povahu, cíle indikátorů a provázanost s jednotlivými právními dokumenty vztahujícími se k problematice práv dětí v Evropské unii, hlavně tedy s Úmluvou o právech dítěte.

1. LIDSKÁ PRÁVA

Pokud se chceme zabývat právy dítěte, jejich smyslem, postavením ve společnosti a ochranou, je nutné si nejprve přiblížit lidská práva. Na základě nich lze totiž do jisté míry odvodit i práva dětí, jakožto lidská práva zvláště zranitelné skupiny.

„Lidská práva odráží základní lidské potřeby.“¹ Náleží každému člověku bez rozdílu pohlaví, věku, sociálního postavení či náboženského vyznání. Jsou přirozeností každého člověka („univerzalizmus“)² a není možné o ně kohokoliv připravit (jsou „nezcizitelná“³).

Definice lidských práv prochází ve spojitosti s dějinnými změnami ve společnosti neustálou transformací.

Pokud jsou člověku jeho práva upírána v závislosti na jeho věku či postavení ve společnosti, je možné hovořit o tzv. diskriminaci. Tu lze konkretizovat a tím z ní vydělit specifická práva ohrožených skupin (práva dětí, práva dětí s postižením, seniorů, etnických minorit apod.).

Lidská práva vytvářejí primární společenské normy, bez kterých lidé nemohou žít důstojně. A právě důstojnost je dalším termínem, který se s pojmem lidská práva neoddělitelně pojí a poskytuje jejich jakési „etické odůvodnění“⁴.

V následující kapitole už budeme konkrétně zkoumat práva a postavení dětí ve společnosti.

2. DÍTĚ, JEHO POJETÍ A VZTAH KE SPOLEČNOSTI

Úmluva o právech dítěte ve svém článku č. 1 definuje dítě jako „každou lidskou bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve“.⁵

To je však pouze jedna z možných definic. Otázkou je též, od kdy můžeme dítě nazývat dítětem. Zdali okamžitě po porodu, či již při početí, zahníždění vajíčka či v jiné fázi těhotenství.

---

¹ Compasito, str. 15

² MILFAIT, Lidská práva, 2010

³ MILFAIT, Lidská práva, 2010

⁴ MILFAIT, Lidská práva, 2010

⁵ Úmluva o právech dítěte, čl. 1, (viz. příloha č. 1)

Zde však narážíme na morálně-etické dilema, na jehož rozbor v této práci nemáme prostor a celé toto téma by vydalo na samostatné odborné pojednání.

V této práci tedy budeme pro zjednodušení hovořit o dítěti jako o bytosti od početí do dosažení zletilosti.

2.1 Historický vývoj pojetí dítěte a jeho práv jako lidských práv zvláště zranitelné skupiny

Chceme-li mluvit o dítěti a jeho právech, je nutné ponořit se do historie a jejich chápání v časech minulých. V této kapitole si nastíníme jednotlivá období vývoje pojetí a fungování dítěte ve společnosti.

1) Období „infanticidy – čili zabíjení dítěte“⁶

Toto období je nejčastěji datováno od starověku až po 4. století. Děťství samo o sobě nemá žádný význam a hodnotu, v podstatě neexistuje.

Život dítěte spadá do kompetencí jeho otce, který se může dle své libovůle rozhodnout, jak s ním naloží.

2) Období latentního přístupu

Hlavní změnu zde přináší mohutný nástup křesťanství. Do popředí zájmu se dostávají děti, které se shodou různých okolností staly nějakým způsobem bezprizorní, opuštěné děti apod.

Samotný přístup k dětem se však v tomto období příliš nezměnil.

3) Etapa tzv. dvojstranného postoje již nakročila blíže k poznávání lidské bytosti, jejích potřeb a postavení ve světě. Stále však zůstává přítomný onen prvek latentního přístupu.

4) Dalším významným středobodem bylo 18. století, kdy rodiče začali dbát na rozvoj potřeb svých dětí, na jejich výchovu a vzdělávání. Začínají se objevovat i první pokusy o péči o děti v ohrožení. „Byla také zavedena povinná školní docházka.“⁷

5) Postupný vývoj vedl k potřebám hlubšího zkoumání dítěte a jeho fungování ve světě. Zároveň jsou patrné první pokusy o ochranu práv dětí (19. století).

---

⁶ http://www.detskaprava.cz/pedagog/opravech_etapy.asp

⁷ Vzdělání dospělých jako základní prostředek uplatňování práv dětí v Evropě, str. 22

6) Ve 20. a 21. století je již blaho dítěte na prvních místech preferencí jak jeho vlastních rodičů, tak společnosti. „Potřeby a požadavky dětí na zdravý vývoj a na rozvinutí všech sil a schopností se postupně stávaly jejich právy.“⁸ Soudobá společnost shledala, že „dětství není pouze přípravou na období dospělosti, ale má samo o sobě svou hodnotu a zájmy dětí se vždy neshodují se zájmy rodičů a zákonných zástupců.“⁹

Také vznikají souborné dokumenty shrnující práva dětí a zajišťující nástroje na jejich dodržování.

Dítě se v rámci rodiny dostává na úroveň partnera rodiče pro vyjednávání a disputaci vlastních názorů.

2.1.1 Práva dítěte v současnosti

Jak jsem již uvedla v první kapitole, práva dítěte souvisejí s jeho přirozeným bytím – jsou univerzální. Nejsou nikým a nikomu přidělována. Nejsou závislá na původu, náboženském vyznání, sociálním postavení, vzdělání, zdravotním stavu či politické příslušnosti – jsou nezcizitelná.

Jelikož děti jsou jedním z nejzranitelnějších členů naší společnosti, je nutné přikládat zvláštní význam ochraně právě jejich práv a přirozených zájmů. Většina dětí není schopna sama dbát o svá práva a bojovat za jejich dodržování. Proto je nutné, aby společnost byla k jejich potřebám zvláště citlivá a vnímavá a nejen sepisováním smluv a ujednáními dbala o jejich naplňování.

I přes to, že se světová společnost snaží o podporu a osvětu v oblasti práv dítěte, ve světě je i nadále velký počet dětí, které trpí nějakou formou diskriminace, týráním, jsou obětmi zneužívání, účastní se válečných konfliktů či nemají přístup k základní zdravotní péči a vzdělání.

V dalších kapitolách této práce se budu věnovat bližšímu zkoumání jednotlivých druhů porušování práv dítěte skrze indikátory práv dítěte, které jsou jakýmsi ukazateli míry ochrany práv dětí a možnosti jejich dodržování.

---

⁸ DUNOVSKÝ, Sociální pediatrie, str. 34

⁹ Vzdělání dospělých jako základní prostředek uplatňování práv dětí v Evropě, str. 22

3. MOŽNOSTI DĚLENÍ PRÁV DÍTĚTE A JEJICH DEFINICE

V rámci přehlednější orientace v problematice práv dítěte si v této kapitole nastíníme několik možností dělení dětských práv:

• dle úrovně všeobecné platnosti:

- „rovina jednotlivých států“¹⁰: nařízení a platnost dokumentů v rámci jedné země
- „regionální rovina“¹¹: vztahuje se na právní legislativu na úrovni spolupráce několika zemí daného regionu
- „globální rovina“¹²: zahrnuje spolupráci různých států světa

• dle nejlepšího zájmu dítěte:

Další možností dělení práv dítěte je dle tzv. 3 P's. Jedná se o soubor vzájemně souvisejících přístupů, které vedou k dosažení nejlepšího zájmu dítěte a jeho maximálního přirozeného rozvoje.

Toto dělení uplatňuje ve svých dokumentech a nařízeních také Evropská unie a UNICEF¹³. Oba subjekty však první bod ještě dělí na dva. Rozlišují jak samostatné právo na přežití, tak jako další zásadní právo na rozvoj a „možnost optimálního vývoje“¹⁴ dětské osobnosti.

Dělení dle 3 P's zahrnuje tyto důležité principy:

1. Provision (zaopatření, poskytování)

- „zahrnuje přežití a rozvoj dětí, zajišťování či zabezpečování vývoje dětí.“¹⁵ „Práva, která poskytují přístup k určitým dobrům a službám (např. na vzdělání, zdravotní péči atp.).“¹⁶

2. Protection (ochrana)

- „ochrana dětí před všemi formami násilí“¹⁷

---

¹⁰ MILFAIT, Práva dítěte, 2010

¹¹ MILFAIT, Práva dítěte, 2010

¹² MILFAIT, Práva dítěte, 2010

¹³ <http://www.unicef.org>

¹⁴ MILFAIT, Práva dítěte, 2010

¹⁵ http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/P/Pr%C3%A1va_d%C3%ADt%C4%9Bte

¹⁶ MILFAIT, Práva dítěte, 2010

¹⁷ http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/P/Pr%C3%A1va_d%C3%ADt%C4%9Bte

– „právo na rodičovskou a společenskou péči a právo být chráněn před určitými činy, různým ohrožením a nepříznivými situacemi (např. špatné zacházení, vykořisťování, zneužívání, tedy včetně všech forem sexuálního vykořisťování a zneužívání, obchod s dětmi).“¹⁸

3. Participation („účast dítěte na životě společnosti“¹⁹)

– právo vyjádřit se k určitým situacím, které se samotného dítěte týkají, mít podíl na jejich řešení a průběhu. S tím se pojí i informovanost a právo být řádně zastoupeno. „Zároveň také zajišťují účast na veřejném životě.“²⁰ „Pozornost, kterou rodiče názorům dětí věnují, by měla být odpovídající jejich věku a úrovni zralosti.“²¹

c) dle povahy práv

Povahou práv je míněno to, jaké jsou jejich přirozené vlastnosti. Vlastnosti, se kterými musí nakládat každý člověk v rámci interakce s jiným jedincem.

- nezcizitelná (inalienable)

– to znamená, že nikdo tato práva nemůže jiné osobě odeprít, změnit či odebrat. Jsou součástí lidské osoby a její přirozenosti, tudíž není možné s nimi jakkoliv manipulovat. „Výjimkou ale může být například pozastavení práva na svobodu a svobodný pohyb v rámci trestu, při porušení příslušného zákona v dané zemi.“²²

- nedělitelná (indivisible)

– nedělitelností práv je myšlena jejich vzájemná propojenost a stejná významová důležitost. „Užívání jednoho práva závisí na užívání mnoha dalších a žádné právo není důležitější než ostatní.“²³

- univerzální (universal)

– lidská práva jsou stejná pro všechny lidské bytosti bez rozdílu věku, pohlaví, národnosti či stupně vzdělání. Žádný člověk nemá větší nebo menší práva, nemá větší nárok na jejich uplatnění či porušení. „Univerzálnost lidských práv žádným způsobem neohrožuje pestrou rozmanitost jednotlivců nebo různých kultur. Ve světě, kde si jsou

---

¹⁸ MILFAIT, Lidská práva, 2010

¹⁹ MILFAIT, Lidská práva, 2010

²⁰ Compasito, str. 21

²¹ BÍLEK, Výchova k lidským právům, str. 29

²² Kompas, str. 284

²³ Kompas, str. 284

všichni rovni a kde všichni zasluhují rovný respekt, se odlišnost může i nadále rozvíjet.²⁴

Důležitým elementem souvisejícím s právy dítěte jsou dokumenty a listiny, které tato práva potvrzují, popisují a poskytují nástroje ke kontrole jejich dodržování. V následující kapitole se budu věnovat nejzásadnějším z nich.

4. PRÁVA DÍTĚTE V NEJVÝZNAMNĚJŠÍCH SPOLEČNÝCH LIDSKO-PRÁVNÍCH DOKUMENTECH

Stěžejním prvkem ochrany práv dítěte jsou listiny, smlouvy, mezinárodní pakty, týkající se právě této problematiky.

Pravděpodobně nejzásadnější listinou, ze které vycházejí dokumenty pojednávající o právech dítěte, je Všeobecná deklarace lidských práv, která byla přijata a vyhlášena 10. prosince 1948. Ta vznikla v reakci na krutost, hrůzy a brutalitu druhé světové války.

Poukazuje na uznání „přirozené důstojnosti a rovných a nezcizitelných práv členů lidské rodiny jako na základ svobody, spravedlnosti a míru ve světě.“²⁵

Vysvětluje, že člověk se rodí na svět se všemi svými právy („právo na život, svobodu, bezpečnost“²⁶) a vymezuje všeobecná základní práva platná pro každého člověka.

Nepomíjí však ani důležitý význam rodiny a přikládá význam její ochraně a ochraně dětí. „Mateřství a dětství mají nárok na zvláštní péči a pomoc. Všechny děti, ať manželské nebo nemanželské, požívají stejné sociální ochrany.“²⁷

Dalším významným dokumentem je také Charta základních práv EU. Ta pojednává jak o lidských právech všeobecně, tak o právech specifických skupin společnosti, mimo jiné i dětí. Např. v článku 14, týkajícím se práva na vzdělání pro každého člověka, samozřejmě tedy také pro dítě.

Ve článku 24 se můžeme dočíst přímo o právech dítěte: „Děti mají právo na ochranu a péči nezbytnou pro jejich blaho. Mohou svobodně vyjadřovat své názory. V záležitostech, které se jich dotýkají, se k těmto názorům musí přihlížet s ohledem na

---

²⁴ Kompas, str. 284

²⁵ Všeobecná deklarace lidských práv, Úvod

²⁶ Všeobecná deklarace lidských práv, čl. 3

²⁷ Všeobecná deklarace lidských práv, čl. 25/2

jejich věk a vyspělost.²⁸ Tato charta neopomíjí ani ustanovení ohledně zákazu práce dětí.

Existují však i dokumenty, které se zabývají pouze a výhradně problematikou práv dětí a nastíněním prostředků k uskutečňování ochrany, dodržování práv a tím i zajišťování základních životních potřeb.

Pro vznik a upřesnění zacílení těchto dokumentů je klíčový právě vývoj pojetí dítěte a jeho chápání v rámci společnosti, o kterém jsme hovořili v jedné z předchozích kapitol. První smlouvy v oblasti práv dítěte na internacionální úrovni se týkaly potlačení obchodu s dětmi a ženami.

4.1 Specifikace Deklarace práv dítěte (The Declaration of the Rights of Children)

Prvním uceleným dokumentem tohoto druhu byla ženevská Deklarace práv dítěte z r. 1924.

Tato deklarace hovoří o právech dítěte jako o právech člověka, svobodného jedince. „Práva musí být uplatňována bez rozdílu pohlaví, rasy, věku, zdravotního stavu či sociální skupiny.“²⁹

Zároveň se obrací na všechny odpovědné osoby, které mají co do činění s dítětem, aby na dodržování těchto práv dbaly. Neopomíjí ani důležitost lidských, v tomto případě specificky dětských práv v souvislosti s pozitivním fyzickým i psychickým vývojem dítěte.

Je v ní zmíněno deset důležitých zásad zajišťujících nejlepší zájmy dítěte a jeho blaho (např. že „dítě má právo na zvláštní ochranu, jméno, vzdělání, ale i lásku či porozumění“³⁰).

Deklaraci práv dítěte signovali 20. 11. 1959 zástupci Organizace spojených národů v New Yorku.

---

²⁸Charta základních práv EU, čl. 24

²⁹ Deklarace práv dítěte, zásada č. 1, (viz. příloha č. 2)

³⁰ Deklarace práv dítěte, zásada č. 2, 3 (viz. příloha č. 2)

4.2 Význam Úmluvy o právech dítěte (Convention on the Rights of the Child)

Je nejvýznamnějším dokumentem pojednávajícím o právech dítěte.

Pojednává o rozmanitých faktorech, které jsou důležité pro harmonický vývoj dítěte. Ať již se jedná o nárok na vyrůstání v přirozeném prostředí, blaho či pomoc. Zmiňuje také, že je podstatné dítě připravit na budoucí, vlastní a samostatný život.

Spojené národy (United Nations) skrze Úmluvu prohlásily, „že dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm.“³¹ Dále též zdůrazňují nepopiratelnou roli rodiny jakožto základní jednotky společnosti. „Tato jednotka musí mít nárok na potřebnou ochranu a podporu, aby mohla beze zbytku plnit svou odpovědnost.“³²

Blaho dítěte, o kterém se v Úmluvě můžeme dočíst, možná zní jako abstraktní pojem. Jeho definici v ní však můžeme nalézt.

Je specifikováno následujícími termíny, které jsou zároveň hlavními principy práv dítěte:

- „nediskriminace
- nejlepší zájem dítěte
- ochrana, přežití a rozvoj
- respektování názoru a účasti dítěte“³³

Když se nad těmito pojmy zamyslíme, zní vše poměrně logicky. Je-li člověk nediskriminován, může se cítit relativně dobře. Dbá-li se na jeho nejlepší zájem, rozhodně ho to těší, uvolňuje a podporuje. Pečuje-li někdo o jeho rozvoj a chrání jeho život, cítí se bezpečný. A pokud někdo ještě k tomu chce znát jeho názor a respektuje ho, může se cítit spokojený a blažený.

---

³¹ Compasito, str. 291

³² Compasito, str. 291

³³ MILFAIT, Práva dítěte, 2010

Na dodržování práv dítěte obsažených v Úmluvě o právech dítěte dohlíží Výbor pro práva dítěte. Členské státy jsou mu povinny předkládat zprávy o dodržování Úmluvy na vnitrostátní úrovni.

4.2.1 Další důležité principy úmluvy

Nezanedbatelným přínosem, který s sebou Úmluva o právech dítěte přináší, jsou tyto tři základní principy:

- 1) **princip aktivní účasti dětí**³⁴ - ten je samozřejmě závislý na věku a vyspělosti dítěte. Poukazuje však na to, že dítě samo má možnost a právo zasahovat do věcí týkajících se bezprostředně jeho osoby. Má právo také vyjádřit svůj názor k dané situaci a k tomuto názoru musí úřady i jednotlivci přistupovat s patřičnou důsledností (viz čl. 12, 14 Úmluva o právech dítěte). Stejně tak jako Listina základních práv a svobod hovoří o svobodě projevu, myšlení a náboženského vyznání člověka, i dítěti jsou tato práva přiznána v Úmluvě o právech dítěte (čl. 13, 14, 15, 16).
- 2) **právo na ochranu dětí před všemi formami zneužívání**³⁵ - tento princip je jedním ze stěžejních a dbá na to, aby v každé zemi, která Úmluvu ratifikovala, vznikla zákonná opatření, jak dítě před zneužíváním chránit. Ruku v ruce s tím následují i nařízení, jak postupovat ohledně prevence a případného řešení a odstranění tohoto jevu (viz čl. 19, 32, 33, 34, 35, 36).
- 3) **poskytování opory** – jako prostředek proti možnému budoucímu zneužití práv dítěte. Tzn. právní zakotvení všech možných ustanovení týkajících se práv dítěte.

Úmluva se dále zabývá všemi velmi důležitými tématy týkajícími se dětské bytosti a jejích práv. Neopomíjí ani práva dětí nemocných, dětí s postižením. Ve spojitosti s nimi hovoří o důstojnosti, podpoře sebedůvěry a zvláštní péči (viz čl. 23).

Úmluva pamatuje jak na děti v obtížných životních situacích, tak na děti žijící v harmonických podmínkách. Zmíněna jsou zde i práva a povinnosti rodičů či jiných osob odpovědných za výchovu dítěte.

---

³⁴ Kompas, str. 317

³⁵ Kompas, str. 363

4.3 Evropská úmluva o výkonu práv dětí (European Convention on the Exercise of Children's Rights)

Tento dokument vychází především z Úmluvy o právech dítěte. Evropská úmluva o výkonu práv dítěte se zaměřuje hlavně na případné soudní procesy, které se mohou s dítětem a jeho oprávněnými zájmy pojit. Jedním z důležitých faktorů, o kterých informuje, je rychlost průběhu soudního procesu, ve kterém dítě z nějakého důvodu participuje.

Viz čl. 7: „V řízení, které se týká dítěte, je soudní orgán povinen konat rychle, aby nedošlo ke zbytečným průtahům. K tomu musí směřovat i procesní předpisy zabezpečující rychlý výkon rozhodnutí. V naléhavých případech musí mít soudní orgán pravomoc vydat rozhodnutí, jež jsou vykonatelná okamžitě.“³⁶

Dále by dítě mělo být informováno o všech důležitých skutečnostech, mělo by mít možnost se k nim vyjádřit a konzultovat je.

„Každý stát při podpisu Úmluvy nebo při uložení ratifikační listiny nebo listiny o přijetí či schválení Úmluvy nebo přístupu k ní prohlášením zaslaným generálnímu tajemníkovi Rady Evropy určí alespoň tři druhy soudních řízení v rodinných věcech, na něž se Úmluva použije.

Naše země zvolila následující:

„Česká republika učinila při podpisu Úmluvy prohlášení podle jejího článku 1 odstavce 4, a sice že tato úmluva se použije na řízení o osvojení, řízení o svěřením dítěte do pěstounské péče, řízení o omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti, jakož i na všechna další řízení ve věcech rodinných, jež se dotýkají práv dítěte.“³⁷

Práva dětí jsou samozřejmě ukotvena i ve většině dokumentů týkajících se lidských práv všeobecně.

---

³⁶ Evropská úmluva o výkonu práv dětí, čl. 7, (viz. příloha č. 3)

³⁷ Parlament ČR, vládní návrh č. 640, www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/2625/2625

5. OBECNÝ ÚVOD DO PROBLEMATIKY POMOCÍ INDIKÁTORŮ PRÁV DÍTĚTE

Hovoříme-li o dítěti a jeho právech, je nutné tázat se po nástrojích, díky kterým je možné tato práva monitorovat a zjišťovat jejich dodržování. Díky prostředkům, které nám to umožňují, můžeme pracovat na důslednějším plnění vnitrostátní politiky lidských práv, resp. práv dítěte a usilovat o zdokonalování právních norem a celého systému péče o práva nejzranitelnějších bytostí.

Opěrným bodem při hodnocení nám může být uspořádání práv dítěte dle tzv. 3 P's, o kterém jsme se blíže zmiňovali v jedné z předchozích kapitol a které je stěžejní jak pro Evropskou unii, tak pro organizaci UNICEF.

Výrazným prvkem, kterým EU přispěla k lepšímu povědomí a dodržování práv dítěte v rámci členských států, bylo vypracování tzv. indikátorů práv dítěte, které jsou stěžejním tématem této práce a kterými se budeme zabývat v několika následujících kapitolách.

5.1 Dítě jako součást evropské společnosti

Je nutné si uvědomit, že nedílnou součástí obyvatelstva Evropské unie (dále jen EU) jsou děti, a ochrana, poskytování a propagace jejich práv by měly být prioritou pro celou Evropskou Unii a její instituce.

Všechny členské země EU jsou zavázány ochraňovat, respektovat a prosazovat práva dětí dle mezinárodních smluv. Zvláště pak díky Úmluvě o právech dítěte a Deklaraci lidských práv, o kterých blíže pojednávají předchozí kapitoly.

Životní situace mnoha dětí napříč EU je v současné době velmi znepokojivá. Ačkoli se Evropa, zvláště pak země EU, řadí k nejvyspělejšímu a nejrozvinutějšímu částem světa, dle Eurostatu³⁸ je 19 % dětí ve věku mezi 0 - 16 roky ohroženo chudobou. Mnohé trpí násilím v rodinách, násilím působeným společnostmi či jiným způsobem.

I přes mezinárodní úsilí o boj proti obchodu s dětmi a lidmi se tato trestná činnost v rámci členských států neustále odehrává.

Specifickou skupinou, která je v současné době ohrožována, jsou nezletilí žadatelé o azyl. Diskriminací trpí i děti s postižením či děti z minoritních etnik. Toto znevýhodnění

---

³⁸ Eurostat je statistický úřad EU, který je přímo podřízen Evropské komisi.

bývá zapříčiněno různými faktory a jím postižení se často potýkají s problémy v přístupu k základním službám, jako je zdravotní péče či vzdělání.

Veškerá výše uvedená fakta poukazují na nutnou potřebu soustředěné činnosti EU v dané problematice. Celosvětová finanční krize ohrozila vnitrostátní systémy sociální ochrany, které by měly být bezpodmínečně dostupné pro nejpotřebnější a zranitelné členy společnosti.

Závazek EU k uskutečňování politiky práv dítěte v posledních letech zesílil. A to také díky rozsahu opatření poukazujících na ochranu dětí, chudobu, sociální vyloučení a diskriminaci vztahující se ke specifickému věku jedince.

K uspokojení řady problémů, kterým děti čelí, a zlepšení právních předpisů EU je však potřeba učinit ještě mnohá opatření. Zároveň je ale patrné, že primární odpovědnost za problémy dětí dle práva na vnitrostátní úrovni.

Důležitým krokem v této oblasti bylo ustanovení Evropské komise v roce 2006. Ta ve svém dokumentu „Towards a Strategy on the Rights of the Child“³⁹ tvrdí, že dopad všech příslušných opatření v rámci EU, včetně legislativní sféry, by měl být monitorován na základě souboru vhodných ukazatelů – indikátorů. Také doporučuje, aby se zkoumaná oblast postupně rozšiřovala.

Indikátory vyvinuté organizací FRA⁴⁰ by měly být považovány za nedílnou součást procesu aplikování politiky a nařízení EU. Představují první paletu nástrojů pro hodnocení vlivu právních ustanovení a politiky EU na postavení dětí ve společnosti, napříč různými oblastmi.

Tyto indikátory se také snaží upozornit na skutečné mezery v aktuálních údajích poskytovaných Evropskou unií. Pokoušejí se poskytnout jakýsi odrazový můstek pro budoucí tvorbu zákonů a politiku práv dítěte. Kromě toho navazují na předchozí snahy o rozvinutí indikátorů práv dítěte v rámci EU překračující oblast hmotného práva a politiky.

V rámci rozvoje indikátorů je podstatný spíše proces objevování a zkoumání než samotný závěr. Členové organizace FRA spolupracovali s odborníky z různých oblastí,

---

³⁹ <http://www.un-eu.org/universal-childrens-day/163-towards-an-eu-strategy-on-the-rights-of-the-child.html>

⁴⁰ http://www.fra.europa.eu/fraWebsite/home/home_en.htm

jejichž činnost se nějakým způsobem týkala práv dětí a jejich fungování v dnešním světě.

Indikátory je však nutné neustále aktualizovat, zdokonalovat a rozšiřovat v návaznosti na nové situace, právní otázky a politiku lidských práv, resp. práv dítěte.

5.2 Důvody vedoucí k sestavení indikátorů

Zjištění a sestavení indikátorů práv dítěte v rámci EU vytvořila na žádost Evropské komise organizace FRA – Fundamental Rights Agency.

Měla za úkol zjistit míru ochrany, respektu a propagace práv dítěte v EU. Představitelé Evropské unie se tímto chtěli dozvědět, jaký dopad na práva dětí má činnost úřadů EU. Jejich rozhodnutí bylo důležitým krokem ke splnění cílů stanovených v roce 2006 v dokumentu „Towards a Strategy on the Rights of the Child“.

FRA si nejprve musela zvolit vhodnou strategii a metodiku zkoumání. K samotnému výzkumu oslovila tým odborných pracovníků z Centra pro studium dítěte, rodiny a práva („Center for the Study of the Child the Family and the Law“) Liverpoolské univerzity (University of Liverpool) a Institut lidských práv Ludwiga Boltzmann („The Ludwig Boltzmann Institute of Human Rights“).

Konzultace odborníků, vypracování posudků, vypracování koncepčního rámce a analýza všech získaných informací trvala FRA 15 měsíců.

5.3 Oblasti výzkumu a následného členění ukazatelů

Oblast zkoumání indikátorů byla FRA vybrána dle následujících kritérií:

- „toto téma je založeno na oblasti práv dítěte obsažených v Úmluvě o právech dítěte
- tento problém spadá do pravomocí EU
- je významnou přidanou hodnotou EU v rozvoji vhodných ukazatelů v této oblasti
- toto téma bylo označeno dětmi za důležité
- oblast tohoto tématu ovlivňuje významnou část dětské populace v EU, případně vzbuzuje obavy, které vyžadují neodkladnou reakci
- dostupnost informací, na kterých lze indikátory ověřit, je dostatečná

– politický zájem v této oblasti na úrovni EU je velmi významný“⁴¹

5.4 Hlavní indikátory

- Rodinné prostředí a náhradní péče
- Ochrana před vykořisťováním a násilím
- Vzdělání, občanství a kulturní aktivity
- Odpovídající životní standard

Tyto ukazatele, které by měly být neustále aktualizovány, použila agentura FRA do svého sběru dat, ze kterých vychází i ve svých dalších výzkumech a činnostech. Na základě výzkumu získala informace, které jsou opodstatněné a obhajitelné a jsou zaměřené právě na problematiku dětských práv. Zjištěné údaje jsou významné i pro orgány EU a její členské státy v rámci posilování dalšího rozvoje jejich právních a politických opatření na ochranu, respektování a podporu práv dětí v rámci příslušných pravomocí výše uvedených subjektů.

5.5 Cíle a prostředky

Je nutné si od samého začátku uvědomit, že ukazatele jsou založeny na konkrétním koncepčním rámci, který je charakterizován následujícími klíčovými body:

1) Přijímání Úmluvy o právech dítěte jako normativního rámce

Přijetím přístupu založeného na právech dítěte (dle Úmluvy) je možno dle indikátorů určit, do jaké míry právo a politika Evropské Unie ovlivňuje sociální zkušenosti dětí, jejich právní status a životní příležitosti. Také zda evropská práva a politika posilují principy práv dětí, případně jaká je jejich funkčnost v rámci vnitrostátní politiky.

Je však důležité zdůraznit, že tyto indikátory nejsou primárně určeny ke kontrole plnění povinností členských států ani v rámci evropského práva, ani v souladu s Úmluvou.

První bod spadá pod kontrolu Evropské komise, na plnění dohod Úmluvy dohlíží Výbor pro práva dítěte.

---

⁴¹ Summary report FRA, str. 6

Tyto indikátory jsou především zaměřeny na hodnocení dopadu, zdůraznění úspěchů a odhalení nedostatků v péči EU o děti. To v konečném důsledku umožňuje institucím, aby vytvořily vhodné právní a politické reakce s cílem zvýšit ochranu a podporu práv dětí na úrovni EU.

2) Respektování omezené pravomoci EU

Ukazatele jsou vyvinuty v oblastech, kde je EU oprávněna přijímat ustanovení a ve kterých je již identifikovatelný subjekt práva a politiky.

Odborníci z agentury FRA v tomto případě poukazují na nejasný odkaz na děti a jejich práva v mezinárodních smlouvách. Dále také na nepřímý vývoj práv skrze obecnější právní předpisy či prostřednictvím jiných zákonů ustanovených v EU, které se týkají ochrany zdraví dětí, spotřebního zboží pro děti atp.

3) Zaměření na postavení dítěte ve společnosti

Další bod vychází z pohledu na odlišnou sociální zkušenost. A to jak ve srovnání dítě – dospělý, tak i dítě – dítě. Ve druhém případě zejména z hlediska věkových, pohlavních, etnických a jiných odlišností.

Indikátory jsou v tomto případě zaměřeny na rozsah, jakým právní předpisy EU dávají dětem možnost uplatňovat svá práva „tady a teď“.

4) Specifická práva dítěte, čili nejen životní blaho

Indikátory práv dítěte a tzv. dobrého bydla jsou rozdílné. Zatímco indikátory životního blaha spíše odhalují stav bytí dítěte, indikátory práv zkoumají interakci mezi ním, jeho zemí, společností, ve které žije, a záležitostmi, které se ho bytostně týkají.

Snaží se zkoumat jejich stav a dodržování práv a povinností jedince.

5) Vycházení ze stávajících souborů indikátorů

Celá koncepce indikátorů je tvořena rozsáhlým souborem výzkumů, konzultací s odborníky a sumarizací odborné literatury, prováděnými jak v širším rámci lidských práv, tak v souvisejících oblastech pojících se k danému tématu.

Formulace a rozsah ukazatelů byly ustanoveny na základě Úmluvy o právech dítěte, a to zejména s ohledem na čtyři obecné zásady:

Účast:

„Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají. Přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost, odpovídající jeho věku a úrovni.“⁴²

Nediskriminace:

„Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují respektovat a zabezpečovat práva stanovená touto úmluvou každému dítěti nacházejícímu se pod jejich jurisdikcí, bez jakékoli diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu, majetku, tělesné nebo duševní nezpůsobilosti, rodu a jiného postavení dítěte nebo jeho rodičů nebo zákonných zástupců.“⁴³

Nejlepší zájem:

„Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, správními nebo zákonodárnými orgány.“⁴⁴

Život, přežití a rozvoj práva:

„Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají, že každé dítě má přirozené právo na život. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují v nejvyšší možné míře zachování života a rozvoj dítěte.“⁴⁵

---

⁴² Úmluva o právech dítěte, čl. 12, (viz. příloha č. 1)

⁴³ Úmluva o právech dítěte, čl. 2, (viz. příloha č. 1)

⁴⁴ Úmluva o právech dítěte, čl. 3, (viz. příloha č. 1)

⁴⁵ Úmluva o právech dítěte, čl. 6, (viz. příloha č. 1)

5.6 Přesná formulace indikátorů

Indikátory jsou formulovány v souladu s mezinárodně uznávanými maticemi, které se skládají ze:

- strukturálních ukazatelů, které odrážejí existenci právních nástrojů, stejně tak jako základních institucionálních a rozpočtových mechanismů nezbytných pro usnadnění realizace a ustanovení práv dětí.
- procesních ukazatelů, které odrážejí úsilí na vnitrostátní, místní nebo regionální úrovni pro provádění strukturálních opatření. Jedná se o národní strategie, politická opatření, akční programy, vzdělávací iniciativy, kampaně a další aktivity zaměřené zejména na dosažení práv dětí.
- výsledků ukazatelů, které odrážejí individuální a kolektivní znalosti, v odkazu na stav realizace práv dětí v daném kontextu. Stejně tak zkoumají, do jaké míry mají děti prospěch z intervencí a akčních programů. Ty bývají statisticky měřitelné, dají se také zjistit pomocí kvalitativních prostředků.

6. INDIKÁTORY PRÁV DÍTĚTE V RÁMCI EVROPSKÉ UNIE – SPECIFIKACE

V další části práce se budu věnovat základnímu členění indikátorů dle hlavních oblastí, které zahrnují. V jednotlivých kapitolách budou nastíněny detailní informace o každém indikátoru zvlášť.

Co se týče obecného členění, můžeme si ho nastínit zhruba takto:

Do jádrové oblasti spadají:

- 1) Rodinné prostředí a alternativní péče – oblast tohoto indikátoru zahrnuje rodinné právo, práva a blaho dětí, které byly odděleny od své rodiny v rámci migrace, znovusjednocení rodiny.
- 2) Ochrana před vykořisťováním a násilím – pod tento nadřazený pojem spadá

problematika obchodu s dětmi, sexuálního a ekonomického vykořisťování a násilí vůči dětem. V neposlední řadě pak identifikace a ochrana obětí, stíhání pachatelů a prevence jmenovaných jevů.

- 3) Odpovídající životní standard – chudoba dětí, reakce vlády na tuto problematiku, subjektivní vnímání dětí, které se v obdobné situaci vyskytly.
- 4) Vzdělání, občanství a kulturní aktivity – dostupnost, variabilita vzdělávání, osobní rozvoj.

V následujících kapitolách se tedy budu věnovat specifikaci jednotlivých indikátorů.

7. RODINNÉ PROSTŘEDÍ A ALTERNATIVNÍ PÉČE

Problematikou svěřením dítěte do péče jednoho z rodičů se zabývají i ustanovení Úmluvy o právech dítěte. Důležité je právo dítěte na kontakt s oběma rodiči, pokud ovšem kontakt s jedním z nich nepřináší nepříznivý vliv na blaho a rozvoj dítěte.

Úmluva ve článku 27 hovoří o nutné mezinárodní spolupráci všech zúčastněných subjektů. Můžeme se zde dočíst i o kulturních odlišnostech rodin, jejich uspořádání či zvyků, kterým se budeme detailněji věnovat v kapitole 7.6.

7.1 Existence procesů rodinného práva, zvláště zaměřených na dítě

V případech, v kterých se jedná o svěřením dítěte do péče jednoho z rodičů, je důležité právo dítěte se k celé situaci vyjádřit. Většího významu nabývá toto právo ve sporech, kdy rodiče žijí v jiných zemích. V takovýchto případech může rozhodnutí způsobit dlouhé odloučení od rodiče, kterému dítě nebylo svěřeno do primární péče. Může se také stát, že kontakt bude velmi nepravidelný a prodlevy mezi jednotlivými setkáními dlouhé, což může mít nepříznivý vliv na rozvoj a pohodlí dítěte.

V této situaci je nutné zapojení tzv. mediátora, který dítě procesem provádí a sleduje jeho nejlepší zájem.

Indikátory jsou v tomto případě dle FRA:

- Existence právní povinnosti konzultovat přímo s dětmi celý případ a postup v souladu s jejich věkem a schopnostmi.

- Existence právní povinnosti poskytnout odborné zastoupení dětí v rodinných procesech či možnosti nezávislé konzultace s dítětem.
- Existence doporučení či povinnosti zapojit děti přímo do mediačního řízení v souladu s jejich věkem a schopnostmi.
- Existence právní povinnosti přizpůsobit prostředí rodinného práva životním potřebám a právům dětí, jako jsou: citlivý postup s ohledem na věk, používání technik vhodných pro práci s dětmi a případný překlad pro děti hovořící jiným mateřským jazykem.
- Existence speciálního výcviku pro pracovníky, kteří se zabývají touto problematikou, díky kterému jsou schopni přizpůsobit se specifickým potřebám každého dítěte.

Samotný rozchod rodičů bývá pro děti velkým traumatem. Proto je důležité, aby veškeré postupy byly právně ošetřené a celý proces probíhal s ohledem na dítě a jeho nejlepší zájem. Přítomnost mediátora je nesmírně důležitá. Ten by se měl stát jakýmsi průvodcem a poradcem v celém průběhu umístování do péče. Zásadní je i postoj obou rodičů a takový přístup k jednání s dítětem, aby ani k jednomu z nich neztratilo důvěru a dobrý vztah. Na to ale žádná právní nařízení a povinnosti, bohužel, neexistují.

7.2 Vynesení rozsudku o péči, styku s dítětem a výživném

Jedním z hlavních odvětví rodinného práva politiky Evropské unie je proces svěření dítěte do péče jednoho z rodičů. Pokud v jednom státě EU bylo rozhodnuto o svěření do péče jedné osoby, toto rozhodnutí se automaticky stává platným ve všech členských státech, do nichž se jakákoliv ze zúčastněných stran odstěhuje v rámci dosažení bezpečí a jistoty pro své dítě.

Za hlavní indikátory jsou považovány:

- Existence jednoduchých, rychlých a nenákladných postupů na řízení těchto procesů.
- Dostupnost rad a informací, které se zabývají zvláštními obtížemi vyplývajícími z neznalosti právních systémů, postupů či jazykové nevybavenosti.
- Přístupné odborné právní poradenství a finanční podpora při sledování případů nedodržení postupů a rozhodnutí.

Zásadní je totiž, aby proces proběhl co nejrychleji a bez zbytečných průtahů. Záruka všeobecné platnosti rozhodnutí v dalších státech předchází budoucím nesrovnalostem a možným napadením či porušením rozsudku.

7.3 Mechanismy pro sledování životních podmínek dětí unesených za hranice země

Tento indikátor zjišťuje systém ochrany dětí v jednotlivých členských státech, jeho platnost v oblasti příhraničí a spolupráci jednotlivých účastníků.

Indikátory:

- Existence odborného poradenství a podpory pro děti, které je poskytováno speciálně vyškolenými profesionály. Toto poradenství je přizpůsobeno věku, schopnostem a jazykovým preferencím dítěte.
- Existence transparentních a přístupných informací pro mladé lidi o jejich právech. Tyto informace jsou jim poskytovány v jazyce, který ovládají a kterému rozumí.
- Existence účinné mezihraniční komunikace a spolupráce mezi vnitrostátními orgány ve věcech týkajících se kontaktu v souvislosti s únosy dětí.
- Existence bezpečných a vhodných prostředků k zachování pravidelného kontaktu s rodičem, kterému dítě nebylo svěřeno do péče, v souladu s nejlepšími zájmy dítěte.
- Existence dostupné pomoci v nouzových situacích (např. linky pomoci).

V současné době je kladen velký důraz na výcvik sociálních pracovníků a poradců, kteří se zabývají pomocí dětem v obtížných životních situacích. Z mnoha výzkumů totiž vyplývá, že traumata spojená s rozvodem, odloučením od jednoho z rodičů či změnou bydliště mohou mít velmi negativní vliv na budoucí spokojený život dětí, případně i na vznik a fungování jejich vlastních potenciálních rodin.

Nepopiratelný je i význam informovanosti dětí o jejich právech (více o výchově k lidským právům v jedné z následujících kapitol) a službách, které jsou pro ně dostupné.

Jednou z mezinárodních organizací, které se zabývají zprostředkováním pomoci dětem přes linku bezpečí, je Child Helpline International.⁴⁶ Hlavním cílem CHI je pomoci

---

⁴⁶ Child Helpline organization: <http://www.childhelplineinternational.org/>

stávajícím poskytovatelům linek důvěry pro děti tím, že jim umožní vzájemnou komunikaci, vyměňování poznatků a zároveň poskytnou své zkušenosti v této problematice.

7.4 Účast dítěte na procesu imigrace

V rámci imigračního procesu je nutné dbát na ochranu práv dítěte, na jeho názor a potřebu informovanosti.

Pokud jde o právní zastoupení, zvláštní význam je kladen na bezplatnost služeb. Důležité je také poskytování odborné přípravy pro ty, kteří podporu, informace a poradenství dětem nabízejí.

Indikátory:

- Existence vnitrostátních právních předpisů zajišťujících nezávislé právní zastoupení dětí ve všech imigračních procesech, bez ohledu na jejich sociální postavení.
- Existence právních mechanismů potvrzujících působení právních zástupců v souladu s nejlepším zájmem dětí.
- Poskytování odborného školení pro jednotlivce v oblasti hájení práv a potřeb dětí a nezletilých.
- Existence právní povinnosti poskytovat dětem informace o jejich právech.
- Existence finanční či jiné podpory na pomoc dětem v přístupu k právnímu zastoupení.

Dítěti, které je účastno imigračního procesu, zajišťuje Úmluva veškerá práva např. dle čl. 22, ve kterém je jasně definována nutnost „ochrany a humanitární pomoci“⁴⁷ či „spolupráce Spojených národů a jiných mezivládních organizací“⁴⁸.

7.5 Přizpůsobitelnost imigračních procesů zranitelnosti nezletilých

Většina ustanovení týkajících se imigrace je zaměřena na blíže nespecifikovanou věkovou skupinu lidí (tedy spíše na dospělé jedince). O to více je tedy nutné zvážit, jaký dopad mají veškeré tyto procesy na děti a zda není nutné je chránit specifickými opatřeními.

---

⁴⁷ Úmluva o právech dítěte, čl. 22, (viz. příloha č. 1)

⁴⁸ Úmluva o právech dítěte, čl. 22, (viz. příloha č. 1)

Dlouhodobé negativní dopady imigračních procesů na děti je tudíž nutno eliminovat usilováním o to, aby rozhodnutí bylo dosaženo v co možná nejkratší době.

Indikátory:

- Záznamy o imigračních procesech, které jsou přizpůsobeny věku, pohlaví, jazykovému a kulturnímu zázemí dítěte.
- Pravidelné sledování a hodnocení imigračních postupů, které vede ke zjištění, zda působí v nejlepším zájmu všech dětí (bez ohledu na věk, pohlaví, jazykové a kulturní zázemí atp.).
- Poskytování odborných školení pro pracovníky, kteří se účastní rozhodování o imigračním statusu dětí (právní odborníci, tlumočníci, úředníci příslušných orgánů atp.).
- Zjištění průměrné doby mezi podáním žádosti o azyl a obdržáním rozhodnutí.

V České republice se pomoci mladým imigrantům věnuje například občanské sdružení Meta⁴⁹. To se zaměřuje zejména na následnou pomoc se zajištěním a podporou vzdělání a zvládnutí cizího jazyka. Je nutné si totiž uvědomit kontext celé situace. S pomocí administrativních a sociálních pracovníků působících v oblasti problematiky imigrace dítě absolvuje celý imigrační proces a možnost jeho pobytu na daném území je uznána za platnou. Dalším důležitým krokem je ale začlenění jedince do fungování společnosti. Což obnáší osvojení jazyka, zvyků a sociálního fungování v rámci dané země. Důležité však je zachování vlastní osobnosti a identity.

7.6 Existence zvýhodňování znovusjednocování rodin, pokud je to v nejlepším zájmu dítěte

Evropská unie formulovala řadu ustanovení, která by měla usnadňovat slučování rodin. Možnost a rozsah jejich uplatňování se ale liší v závislosti na státní příslušnosti, ekonomické schopnosti migrantů a druhu vztahů mezi členy rodiny. Velká část těchto právních předpisů připisuje pojmu „rodina“ velmi úzký význam. Činí tak v odkazu na tzv. stereotypní, západní typ rodiny (heterosexuální, nukleární).

Tyto omezené definice rodinného uspořádání ale mohou přinášet negativní důsledky pro děti z kulturně odlišnějších a rozmanitějších oblastí. Rodinou totiž může být myšlen

---

⁴⁹ META o. s.: <http://www.meta-os.cz>

širší počet příbuzných. Za rodinné příslušníky mohou být dokonce považováni i lidé z širšího společenství, kteří ani nejsou s dítětem biologicky příbuzní.

Doporučení Úmluvy o právech dítěte však znějí (v článku č. 5) celkem jasně: „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují respektovat odpovědnost, práva a povinnosti rodičů nebo, v odpovídajících případech a v souladu s místními obyčejí, členů širší rodiny nebo obce, zákonných zástupců nebo jiných osob právně odpovědných za dítě, které směřují k zabezpečení jeho orientace a usměrňování při výkonu práv podle úmluvy v souladu s jeho rozvíjejícími se schopnostmi.“⁵⁰ Plnění těchto doporučení by tedy nemělo přinášet komplikace plynoucí z jiného než „stereotypního“ uspořádání rodin.

Indikátory:

- Existence zákonů umožňujících skutečným rodinným příslušníkům opětovné shledání s dítětem v hostitelském státě, bez ohledu na biologickou příbuznost.
- Existence jasných pokynů při určování, jak a kde sloučení rodiny může být prospěšné zájmu dítěte, včetně všech rizik a zhodnocení bezpečnosti dítěte.

7.7 Existence zrychleného řízení v případech sloučení rodiny, kdy se v procesu vyskytují děti a jejich zájem

Je nepopiratelné, že stabilní rodina je velmi důležitá pro rozvoj dětí. Odloučení od rodiny a vleklý proces znovusjednocení rodiny může mít negativní vliv na blaho dítěte a jeho budoucí vývoj.

Indikátory:

- Existence orgánů, jež pomáhají a radí dětem, které usilují o opětovné sjednocení rodiny.
- Přehled případů opětovného sjednocení rodin s dětmi uskutečněných v období jednoho roku.
- Průměrná doba trvání procesu zahrnující první krok k opětovnému sjednocení rodiny až po dokončení celé akce. Opět se jedná o případy týkající se rodin s dětmi.

---

⁵⁰ Úmluva o právech dítěte, čl. 5, (viz. příloha č. 1)

- Přehled počtu případů shledání s příbuznými u případů dětí žijících v jiném členském státě, opět platí pro období jednoho roku.

7.8 Existence ustanovení zabezpečujících blaho dítěte po opětovném sjednocení rodiny

I přes důležitost přikládanou rodinnému životu, v kontextu nucené migrace a důrazu na sjednocování rodin, EU členskými státy nedává žádná doporučení ke sledování blaha dětí po znovusjednocení rodiny či deportaci.

Tyto indikátory by měly zkoumat, zda jsou ona doporučení účinnější na vnitropolitické úrovni, či by byla prospěšnější skrze nařízení na evropské úrovni. Prvotním zájmem je samozřejmě sledování blaha a nejlepšího zájmu dítěte v delším časovém horizontu.

Indikátory:

- Ustanovení funkce sociálního pracovníka či jiného odborníka, který je schopen poskytovat všem zainteresovaným osobám podporu a informace a zároveň monitorovat blaho dítěte po sloučení rodiny (platí v jakémkoliv členském státě EU).
- Existence práva pro děti k okamžitému přístupu ke klíčovým službám (vzdělávání, zdravotní péči, finanční podpoře, poradenství).
- Existence vnitrostátních postupů pro posouzení přiměřenosti podmínek přijetí pro děti, které jsou vráceny do země původu nebo do třetí země za účelem sloučení rodiny.

8. OCHRANA PŘED VYKOŘISŤOVÁNÍM A NÁSILÍM

8.1 Obchod s dětmi

Evropská unie v posledních letech vypracovala řadu opatření týkajících se obchodu s dětmi. Jednalo se především o reakci na otázku trestního práva, zaměřenou na posílení koordinace a spolupráce mezi vyšetřovacími orgány. Ochrana dětí není jejich primárním zaměřením, proto jsou stanovení EU v této problematice stále nedostatečná a neúčinná, což je zásadní nedostatek.

Zabránění obchodu s dětmi je prioritou, která je obsažena i v Úmluvě o právech dítěte, v článku č. 35. Ta dále potvrzuje, že všechny státy, které Úmluvu ratifikovaly, by měly

„chránit dítě před všemi ostatními formami vykořisťování, které jakýmkoli způsobem škodí blahu dítěte“⁵¹.

8.1.1 Identifikace obětí

Indikátory:

- Určení celkového počtu dětí, které se staly oběťmi obchodu s lidmi, v rámci členských států EU za rok.
- Nutnost odborného školení k rozpoznání obětí obchodu s dětmi, zahrnující i policejní složky (včetně pohraniční policie), pracovníky péče o mládež a sociální pracovníky.
- Existence směrnic pro ochranu osobních údajů obětí obchodu s dětmi, platících pro orgány péče o mládež, policii, spolupracující organizace a další zúčastněné strany.
- Existence právních předpisů směřujících k okamžitému ustanovení zákonného zástupce pro každé dítě.
- Existence komplexního vnitrostátního mechanismu sloužícího k rozpoznání a spolupráci s osobami, na kterých byl spáchán trestný čin obchodu s lidmi, potažmo dětmi.

8.1.2 Ochrana obětí

Indikátory:

- Existence právních ustanovení, která zajišťují obětem obchodu právo na pobyt, bez ohledu na spolupráci s policií či soudy.
- Existence právních předpisů zakazujících správní vazby či zadržení až do následné deportace dětí.
- Soubor schválených procesů rozhodování o určení nejlepšího zájmu daného dítěte. Ty slouží k určení odpovídající prozatímní péče a dlouhodobých řešení, včetně hodnocení rizik a bezpečnosti před možným návratem dítěte do rodné země.
- Existence hodnotících mechanismů na kvalitu služeb (ubytování, přístup ke zdravotní péči, přístup ke vzdělání atp.), které se přímo týkají dětí v obdobných situacích.

---

⁵¹ Úmluva o právech dítěte, čl. 36, (viz. příloha č. 1)

Podstatou tohoto indikátoru je zjištění skutečné existence práva dítěte na ochranu. V tomto případě se opět můžeme obrátit na Úmluvu o právech dítěte, která ve článku č. 19 hovoří o opatřeních „k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli osob starajících se o dítě.“⁵²

8.1.3 Stíhání pachatelů

Indikátory:

- Počet odsouzení vycházejících z případů obchodování s dětmi za rok / za posledních pět let, týkající se pouze případů hlášených na policii.
- Výše náhrady vyplacené dětem postiženým touto trestnou činností, v průměru za rok.

8.1.4 Prevence obchodu s dětmi

Indikátory:

- Systém podpůrných programů pro přímou účast místních společenství, zranitelných či menšinových skupin na tvorbě prevence obchodování s dětmi.

8.2 Sexuální a ekonomické vykořisťování dětí

Tento ukazatel zachycuje dvě různé formy vykořisťování dětí v kontextu EU: sexuální (včetně dětské prostituce či sexuální turistiky) a ekonomické vykořisťování.

Postupný vývoj v rámci usnadnění volného pohybu osob v rámci EU společně se vznikem nových, stále sofistikovanějších technologií činí v této problematice děti mnohem snadněji zranitelnými.

---

⁵² Úmluva o právech dítěte, čl. 19, (viz. příloha č. 1)

8.2.1. Identifikace obětí

Indikátory:

- Sexuální vykořisťování dětí: Existence shromažďování dat a zajištění mechanismů pro identifikaci dětí ohrožených sexuálním vykořisťováním.

Funguje např. v souvislosti s problematikou pohřešovaných dětí, dětí, které jsou oběťmi domácího násilí apod.

- Ekonomické vykořisťování dětí: Kolekce dat obnášejících informace o dětech pohybujících se v rizikovém prostoru možného ekonomického vykořisťování. Jedná se například o děti pracující v rodinných firmách, v restauračním a hoteliérském odvětví, děti bez povolení k pobytu v zemi atp.

8.2.2 Ochrana obětí

Indikátory:

- Dětská prostituce: Dostupnost podpory sociálních pracovníků a souvisejících služeb pro dívky a chlapce, jichž se problematika dětské prostituce týká či by se jich mohla týkat.
- Snímky zobrazující zneužívání dětí: Existence metodik a postupů na poskytování péče a psychologické pomoci dětským obětem pornografie (fotografie, video).
- Snímky zobrazující zneužívání dětí: Existence právních ustanovení, která vyžadují od poskytovatelů internetových služeb, mobilních operátorů, internetových portálů a dalších relevantních činitelů oznámení obdobné činnosti příslušným úřadům. Dále také neprodlené odstranění webových stránek a případných jiných materiálů obsahujících dětskou pornografii.
- Ekonomické vykořisťování dětí: Počet návštěv inspekce práce se zaměřením na péči o ochranu mladých lidí při práci (např. v souvislosti s pracovní dobou, bezpečností a ochranou zdraví) ve vztahu k celkovému počtu inspekci práce.

8.2.3 Stíhání pachatelů

Indikátory:

- Počet případů soudního stíhání, v rámci mimoteritoriální právní úpravy, zabývající se "sexuálním turismem" (trestné činy související s pohlavním zneužíváním dětí spáchané v zahraničí).
- Snímky zobrazující zneužívání dětí: Existence právních předpisů, které činí výrobu, distribuci, příjem a držení dětských pornografických snímků, snímků zobrazujících zneužívání dětí apod. trestným činem.

8.2.4 Prevence vykořisťování dětí

Indikátory:

- Snímky zobrazující zneužívání dětí: "On-line bezpečnost", informování a zvyšování povědomí o dané problematice jako povinná součást školních osnov výuky.

8.3 Násilí vůči dětem

Evropská unie se podílí na ochraně práv dítěte již několik let. Zejména třeba díky financování projektu Daphne⁵³.

Tento projekt zdůrazňuje nutnost prevence a boje proti násilí na dětech, mladých lidech a ženách a jiných ohrožených skupinách. Dalším z cílů EU jsou projekty, které se týkají veřejného zdraví, lidských práv a rovnosti pohlaví, akce zaměřené na ochranu práv dětí, boj proti obchodování s lidmi a sexuální vykořisťování.

Zásadní je také termín tzv. „nulové tolerance vůči násilí“. Usiluje se o spolupráci obětí této trestné činnosti s příslušnými institucemi. Dále také o podporu obětí v následné rehabilitaci.

---

⁵³ DAPHNE je největším komunitárním programem zaměřeným na boj proti násilí, který je propojen s příslušnými regionálními politikami.

8.3.1 Identifikace obětí

Indikátory:

- Určení státního rozpočtu na sběr dat a výzkum rozšíření, rozměrů a forem násilí páchaného na dětech a následného prospěchu služeb pro děti.
- Počet dětí nahlášených orgánům péče o dítě z důvodu zanedbávání péče jako podíl z celkového počtu případů ochrany práv dětí oznámených orgánům péče o dítě.

8.3.2 Ochrana obětí

Indikátory:

- Existence právních předpisů zakazujících všechny formy násilí jako prostředek kázně dětí (zahrnuje domácí prostředí, školu, ústavy apod.).
- Dostupnost informací, poradenských služeb, primárního a sekundárního vzdělávání (např. prostřednictvím speciálně vyškolených učitelů).
- Existence právních předpisů o nároku na poskytnutí psychosociální pomoci a terapeutických služeb dětským obětem násilí a vykořisťování.

8.3.3 Stíhání pachatelů

Indikátory:

- Počet případů násilí na dětech (včetně fyzického násilí a sexuálního zneužívání) nahlášených na policii, v souvislosti s počtem odsouzení pachatelů.
- Existence právních předpisů zaměřených na zajištění citlivého postupu vyšetřování s ohledem na věk a pohlaví obětí (např. speciálně upravené místnosti na výslech dítěte, zaznamenání výslechu na video, aby se zabránilo přímé konfrontaci s pachatelem atp.).

Citlivý a kvalifikovaný přístup speciálně vycvičených odborníků je v práci s oběťmi obchodu s dětmi nesmírně důležitý a nepostradatelný. Samotná událost zneužívání je pro děti obrovským celoživotním traumatem. Je tedy nutné se při vyšetřování vyvarovat jakýchkoliv zbytečných prodlení či opětovných vystavování stresovým situacím. Zřízení speciálních místností pro výslech svědků (příjemné prostředí, výmalba), používání speciálních pomůcek (látkových panáčků či figurek, malby) či přítomnost

odborníků je základním stavebním kamenem pro účelnou a úspěšnou spolupráci dětí a vyšetřovacích orgánů.

8.3.4 Prevence násilí

Indikátory:

- Evidence veřejného financování kampaní na podporu výchovy ke správnému rodičovství, vyzývajících k nenásilné formě výchovy dětí, zaměřených např. na snížení tělesných trestů dětí, třes miminky apod. Na těchto kampaních by měly být přítomné i samotné děti.
- Existence specifické spolupráce mezi orgány péče o mládež, policií a médii, v souvislosti s případy pohřešovaných dětí, či dětí na útěku.
- Existence právních ustanovení, která vyžadují, aby se školy řídily příslušnými pravidly na ochranu dětí. Specifický důraz je kladen na podchycování případů šikany.

Na mezinárodní úrovni se právům dětí a ochraně proti sexuálnímu a ekonomickému vykořisťování věnuje organizace UNICEF⁵⁴. Její speciální programy a strategie jsou zaměřeny na boj s těmito nepřijatelnými jevy.

9. ODPOVÍDAJÍCÍ ŽIVOTNÍ STANDARD

Přestože je právní rámec EU týkající se dětské chudoby, a zejména práv dítěte na přiměřenou životní úroveň, méně specifický než v ostatních oblastech, kterými se ukazatele zabývají, v posledních letech přitahuje tato oblast práv dítěte značný zájem nejen úřadů Evropské unie.

Právo na životní úroveň nezbytnou pro rozvoj dětí je specifikováno v článku Úmluvy č. 27: „Rodiče nebo jiné osoby, které se o dítě starají, nesou v rámci svých schopností a finančních možností základní odpovědnost za zabezpečení životních podmínek nezbytných pro rozvoj dítěte.“⁵⁵

---

⁵⁴ UNICEF: <http://www.unicef.org>

⁵⁵ Úmluva o právech dítěte, čl. 27, (viz. příloha č. 1)

9.1 Příjmová chudoba dětí

„Mezi faktory vlivu na příjmovou deprivaci patří nízká vzdělanostní úroveň, ekonomická neaktivita (nezaměstnanost) hlavního živatele domácnosti, vyšší počet nezaopatřených dětí, neúplnost rodiny.“⁵⁶

Indikátory:

- Relativní chudoba dětí

Relativní chudoba dětí souvisí s problémy, které se zvláště týkají ekonomicky vyspělých zemí. Zde je totiž patrné, že jistá část společnosti je schopna uspokojit své sociální potřeby na znatelně nižší úrovni, než je v dané oblasti standardem.

Velký počet celosvětových iniciativ bojujících proti dětské chudobě se zaměřuje především na extrémní formy ekonomické deprivace v relativně chudých zemích.

Míra chudoby se měří dle několika základních bodů: počet dětí v domácnosti, děti žijící s jedním nebo dvěma rodiči, pracovní možnosti a frekvence práce rodičů a etnický původ.

Všechny tyto body mají významný vliv na potenciální ohrožení relativní chudobou.

- Relační - generační chudoba dětí

Relační dětská chudoba poukazuje na generační nerovnosti mezi dětskou populací na jedné straně a doplňkovou populační skupinu dospělých na straně druhé. Konkrétně díky ní lze měřit, jaký je poměr chudoby dětí a dospělých.

- Absolutní chudoba

*Dlouhodobě minimální úroveň uspokojování životních potřeb, pod níž není život jedince či rodiny myslitelný.*⁵⁷

- Přetrvávání chudoby

Mezi domácnostmi s dětmi, které jsou postiženy chudobou buď dočasně, nebo chronicky, je velký rozdíl. O to složitější je stanovit indikátor odrážející dynamiku této chudoby.

---

⁵⁶ www.finman.gzk.cz/Files/SP/SP_mat_prezentace_2.doc

⁵⁷ <http://studentisobe.cz/preview/92y305dg.tah%C3%A1%C4%8Dek.pdf>

9.2 Dopad vládní intervence na příjmovou chudobu

Indikátory:

- Množství veřejných výdajů určených na potřeby dětí

Tento ukazatel zkoumá rozložení veřejných financí napříč různými věkovými skupinami společnosti.

Důležité je zkoumání prospěšnosti veřejných výdajů na fungování rodin a dětí z celkového procenta všech sociálních dávek.

- Dopad vládní intervence na relativní chudobu dětí

Tento ukazatel se zaměřuje na efektivitu sociálních a veřejných výdajů na řešení dětské chudoby.

- Přídavky na děti

9.3 Aspekty materiální deprivace jiné než příjmové chudoby; subjektivní vnímání dětí

Indikátory:

- Rodinný blahobyt

Ochrana práva dítěte na přiměřenou životní úroveň vyžaduje více než jen absenci příjmové chudoby dětí. Je nutné vyvinout větší úsilí ohledně komplexnějšího chápání blahobytu, a ne jen řešit problémy v rámci příjmů. Je důležité brát v potaz i ostatní rozměry materiální deprivace, jakožto i posouzení chudoby subjektivnějším způsobem.

- Prostředky dětí ve vzdělání

Informace týkající se rozdělení zdrojů v rámci domácnosti (vlastní peníze dětí, výdělky dětí, kapesné od rodičů, atd.) bohužel nelze určit s úplnou přesností, jelikož takovýto přehled prozatím neexistuje.

To nás však může vést k další otázkám týkajícím se úlohy dětí jako poskytovatelů a spotřebitelů služeb. Na jednu stranu jsou děti ekonomicky závislé na svých rodinách, na druhou se ale za posledních 20 let zvýšil nárůst obchodního zájmu této sociální skupiny. Bylo zjištěno, že velký počet dětí má svůj vlastní bankovní účet a účastní se jak na spotřebě, tak na výrobě.

10. VZDĚLÁNÍ, OBČANSTVÍ A KULTURNÍ AKTIVITY

Právo na vzdělání je platné pro všechny děti bez rozdílu národnosti, náboženského vyznání či věku. Úmluva jej detailněji popisuje ve článku č. 28. Nutné jsou ale i další aspekty spokojeného života dítěte: „právo dítěte na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti odpovídající jeho věku, jakož i na svobodnou účast v kulturním životě a umělecké činnosti.“⁵⁸

10.1 Přístup ke vzdělání

Dostupné údaje naznačují přetrvávající nedostatky v přístupu dětí a mladých lidí ke vzdělání od raného dětství po vyšší úroveň vzdělání. Děti z rodin, jež trpí sociálně-ekonomickým znevýhodněním, děti z rodin migrantů či etnických menšin jsou v této problematice obzvláště zranitelné.

Indikátory:

- Existence zákonného práva pro děti přistěhovalců a opuštěné děti k přístupu ke vzdělání na všech úrovních.

10.2 Přizpůsobitelnost vzdělání

Za účelem usnadnění rovného přístupu ke vzdělání by vzdělávací instituce měly přizpůsobit svou strukturu a funkce potřebám a schopnostem sociokulturního zázemí dětí. Přizpůsobitelnost vzdělávacího systému rovněž vyžaduje odpovědi na výzvy naší měnící se společnosti ukazující na potřebu přizpůsobení školních osnov, včetně prosazování dalších klíčových kompetencí, jako je komunikace v cizích jazycích, schopnost práce s digitálními technologiemi, schopnost učit se sociálním a občanským dovednostem. Ukazatele v této oblasti poskytují prostředky k identifikaci možných nedostatků v tomto ohledu a možné stanovení cílů pro jejich překonání.

---

⁵⁸ Úmluva o právech dítěte, čl. 31, (viz. příloha č. 1)

Indikátory:

- Poskytování pomoci odborníkům ve školách pro děti jiné národnosti a mateřského jazyka, s ohledem na věk, pohlaví, kulturní a jazykový přínos (např. finanční podpora, doplňující jazykové kurzy atp.).
- Počet dětí se zdravotním postižením, kterým je poskytována speciální péče, jako procentní podíl všech dětí na stejné úrovni vzdělání.
- Děti s poruchami chování nebo učení, kterým je poskytována speciální péče, jako procentní podíl všech dětí na stejné úrovni vzdělání, členění.
- Děti se jakoukoliv formou znevýhodnění (z důvodu nízké sociálně-ekonomické úrovně, děti přistěhovalců atp.), kterým je poskytována speciální péče, jako procentní podíl všech dětí na stejné úrovni vzdělání.

10.3 Aktivní občanství dětí a účast na školních a dalších souvisejících činnostech

Účast dětí pozitivně přispívá k různým aspektům jejich vývoje. Umožňuje jim získávat znalosti, dovednosti, rozšiřovat spektrum jejich zájmů či získávat důvěru ve vlastní schopnosti. Aktivní účast dětí také vede k jejich lepšímu rozhodovacímu procesu ve věcech, které se přímo týkají jejich života a fungování ve společnosti. Specifický proces rozhodování je založen na jedinečném způsobu jejich myšlení.

Indikátory:

- Dítě, které ve škole vykonávalo tyto činnosti:
bylo členem školské nebo studentské rady, působilo jako zástupce třídy, aktivně působilo v rámci studentských jednání, podílelo se na tvorbě školních novin.
- Dítě, které bylo zapojeno do následující společenské nebo politické činnosti:
bylo členem dětské nebo mládežnické organizace, působilo jako člen studentské rady, účastnilo se nějakého regionálního projektu, účastnilo se kolektivní podpůrné akce (petice apod.), účastnilo se protestní akce či dobrovolné činnosti.

Všechny výše zmíněné indikátory jsou zaměřeny na zkoumání čtyř hlavních oblastí práv dětí (nediskriminaci, nejlepší zájem dítěte, právo na život a rozvoj a účast dětí).

Díky nim lze totiž zjišťovat a porovnávat, jaký přístup ke svým právům mají děti v různých částech Evropské unie, potažmo světa. Samozřejmě je vždy brán v potaz věk

dítěte, ale třeba i dostupnost práv pro děti odlišného etnika, náboženského vyznání, zdravotního stavu apod.

Cílem není potrestání jednotlivých subjektů za nedostatečné plnění úmluv, ale informace a závěry, které pomáhají docílovat lepšího poskytování práv dětem, a to jak na regionální, tak na internacionální úrovni.

11. VÝCHOVA K LIDSKÝM PRÁVŮM

I když jsou lidská práva naší přirozeností, není každému vlastní ctít i práva toho druhého. Je tedy nutné informovat společnost o pravidlech dodržování a souvislostech pojících se s tímto jejich „osobním vlastnictvím“.

Zaměření výchovy k lidským právům směřuje hlavně k širokému povědomí o existenci práv člověka, jejich svobodnému uplatňování a možnostech ochrany. Stěžejním pojmem je rozhodně lidská důstojnost, která je stejně tak nevyvratitelná jako lidská práva.

Pro možnost fungování a kontrolu dodržování lidských práv ve společnosti je nutná alespoň jejich základní znalost. Té můžeme docílit systematickým vzděláváním již dětí školního věku, které ale bude mít požadovanou úroveň (formou her, diskusí, projektů atp.).

Výchova a všeobecné povědomí o lidských právech ale bohužel není zárukou dodržování lidských práv.

11.1 Nositelé vzdělávání

Výchova k lidským právům a jejich smyslu neleží jen na bedrech pedagogických pracovníků, ale každého jedince, který se dostává do interakce s jinou osobou.

Je důležité, aby si to každý člověk byl schopen uvědomit. Nejzákladnějším principem je totiž respekt k jedinečnosti toho druhého, jeho kultuře, vyznání či původu.

Tato interakce je patrná v rámci komunikace jak mezi jednotlivci, tak mezi celými státy.

Dokument Kompas⁵⁹ specifikuje výchovu k lidským právům jako „vzdělávací programy a aktivity, které se společně s jinými programy, podporujícími interkulturní učení,

---

⁵⁹ Kompas - Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům

aktivní účast a posilování postavení menšin, zaměřují na podporu rovnosti v lidské důstojnosti.⁶⁰

12. PORUŠOVÁNÍ LIDSKÝCH PRÁV

Jako se s pojmem právo pojí entita povinnosti, k pojmu vzdělání o lidských právech a jejich dodržování patří fenomén porušování lidských práv.

K tomu, aby člověk takovéto porušování poznal, musí ale mít o lidských právech znalost. Také by neměl být netečný vzhledem ke svému okolí. Je poměrně logické, že pokud se porušení práv bude týkat jeho vlastní osoby, pokusí se zasáhnout ve svůj prospěch. K dobrému fungování společnosti je však nutný jistý přesah. Velmi často dochází k porušování lidských práv u jedince, který není schopen se sám bránit, případně svá práva ani nezná (např. dítě). V této situaci je tedy nutné, aby si osoba blízká (či z okolí) uvědomila nutnost svého zásahu.

S tím se pojí i právní ustanovení dalšího postupu, kdy musí být brán zřetel na nejlepší zájem dítěte (bude-li to, v nejzazším případě, třeba znamenat i odebrání dítěte rodiči).

V následující kapitole si zmíníme významné organizace, které dbají a usilují o ochranu a podporu práv dětí.

13. VYBRANÉ ORGÁNY EVROPSKÉ UNIE A MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE ZABÝVAJÍCÍ SE OCHRANOU PRÁV DĚTÍ

V této kapitole si uvedeme některé významné světové a evropské organizace, které bojují za dodržování a šíření práv dětí.

• Výbor pro práva dítěte OSN (Committee on the Rights of the Child – CRC)

„Je tvořen skupinou nezávislých odborníků, kteří monitorují dodržování ustanovení Úmluvy o právech dítěte ve smluvních státech OSN. Sledují také provádění dvou opčních protokolů k Úmluvě, které pojednávají o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů, prodeji dětí, dětské prostituci a pornografii.

---

⁶⁰ Kompas, str. 16

Všechny smluvní státy jsou povinny předkládat výboru pravidelné zprávy o tom, jak jsou práva prováděna.⁶¹

- **UNICEF** (United Nations Children's Fund)

„UNICEF (Dětský fond OSN) je hlavní světovou organizací, která se zabývá ochranou a zlepšováním životních podmínek dětí a podporou jejich všestranného rozvoje. Spolupracuje s místními komunitami i vládami ve 157 zemích světa, kde poskytuje okamžitou humanitární pomoc i dlouhodobý rozvoj v oblastech zdravotní péče, vzdělání a ochrany dětí těm nejpotřebnějším. Programy na pomoc dětem nejsou financovány z rozpočtu OSN, ale výhradně z dobrovolných příspěvků. Veškerá činnost UNICEF je vedena přesvědčením, že péče o děti a jejich zdravý vývoj jsou základní podmínkou rozvoje lidstva. UNICEF byl založen s cílem podílet se na vymýcení překážek, které staví dětem do cesty chudoba, násilí, nemoci a diskriminace.“⁶²

- **Defence for Children International** (Mezinárodní ochrana dětí)

„Je nezávislou nevládní organizací, která se věnuje propagaci a ochraně práv dětí na globální, regionální, národní a místní úrovni již 30 let. DCI je zastoupena ve 40 zemích světa. Ve spolupráci s místními organizacemi bojuje proti dětské práci, násilí na dětech, účasti dětí v ozbrojených konfliktech, sexuálnímu zneužívání a vykořisťování dětí apod.“⁶³

Dalšími důležitými organizacemi jsou např.:

Children's Rights Information Network: www.crin.org,

European Children's Network (EURONET): www.europeanchildrensnetwork.org

European Network of Ombudspersons for Children: www.ombudsnet.org/enoc.

Právy dětí se samozřejmě zabývá i většina organizací, které primárně dbají o dodržování lidských práv jako takových.

---

⁶¹ <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/>

⁶² <http://www.unicef.cz/index.php?pg=2&id=94&zp=1>

⁶³ <http://www.defenceforchildren.org/about-us.html>

Co se týče České republiky, pravděpodobně nejvýznamnějšími organizacemi péče o dětská práva je Nadace naše dítě a Fond ohrožených dětí.

Občanské sdružení Fond ohrožených dětí se primárně zabývá „pomocí opuštěným, týraným a zanedbávaným dětem. Poskytuje i poradenství pěstounským rodinám.“⁶⁴ Jejím nejznámějším projektem je pravděpodobně Klokánek⁶⁵.

Posláním Nadace naše dítě je „pomoc dětem v krizových životních situacích, prosazování práv dětí a dodržování Úmluvy o právech dítěte v ČR.“⁶⁶ K jejím hlavním posláním patří provoz Linky bezpečí a Krizového centra.

---

⁶⁴ CHRŽOVÁ, Výchova a vzdělání v oblasti lidských práv, str. 76

⁶⁵ Projekt Klokánek: cílem je nabídnout dětem namísto ústavní výchovy přechodnou rodinnou péči na dobu, dokud se nemohou vrátit zpět do své rodiny, nebo dokud pro ně není nalezena trvalá náhradní rodinná péče

⁶⁶ CHRŽOVÁ, Výchova a vzdělání v oblasti lidských práv, str. 77

Závěr

Ve své práci jsem se pokoušela zachytit vývoj práv dětí a také nástrojů sloužících k jejich ochraně. Dále jsem se zabývala smyslem sestavení indikátorů práv dětí i jejich skutečným uplatněním v zemích Evropské unie.

Mým cílem bylo předeštit větší vhlad do problematiky práv dětí, zhodnotit význam indikátorů a jejich zrcadlení v Úmluvě o právech dítěte.

Hlavními zdroji mi byly zprávy různých mezinárodních agentur, které se problematice práv dětí věnují (zvláště pak agentura FRA), dále právní dokumenty a listiny obsahující témata práv dětí a jejich ochrany, příručky o výchově k lidským právům a v neposlední řadě také knižní publikace pojednávající o daném tématu.

Doufám, že by má práce mohla přispět k větší informovanosti obyvatel České republiky o právech dětí, jelikož na toto téma zaměřených publikací v českém jazyce není velké množství. Domnívám se však, že alespoň základní povědomí o nich by mělo být součástí přirozeného vzdělání každého člověka.

Použitá literatura:

BÍLEK, P., et al., *Výchova k lidským právům: Metodická příručka pro učitele společenských věd na středních školách*. I. Praha: Český helsinský výbor a Střední policejní škola MV v Praze 9, 2001. 91s. ISBN 80-86436-10-1

DUNOVSKÝ, J. et al., *Sociální pediatrie I*. Praha: Avicenum, 1989. 253s. ISBN 08-030-89

HÝBNEROVÁ, S., *Evropská ochrana lidských práv v dokumentech I*. Praha: Karolinum, 2002. 346s. ISBN 80-246-0498-1

CHRŽOVÁ, J., et al., *Výchova a vzdělávání v oblasti lidských práv: Referenční příručka pro pedagogy středních a vyšších škol I*. Praha: Český helsinský výbor, 2002. 158s. ISBN 80-86436-10-1

REALIZAČNÍ TÝM SOKRATOVSKÉHO PROJEKTU O PRÁVECH DÍTĚTE., *Vzdělávání dospělých jako prostředek uplatňování práv dětí v Evropě: Příručka pro dospělé I*. Praha: Jabok – Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická, 2000. 149s.

Zdroje z internetových portálů:

Compasito

– dostupné na webových stránkách Rady Evropy (www.coe.int)

– citováno dne 10. 4. 2011

<http://eycb.coe.int/compasito/>

Definice chudoby

– dostupné na webových stránkách studentského portálu (www.studentisobe.cz)

– citováno 19. 4. 2011

<http://studentisobe.cz/preview/92y305dg.tah%C3%A1%C4%8Dek.pdf>

Deklarace práv dítěte

– dostupná na webových stránkách Českého Helsinského výboru (www.helcom.cz)

– citováno 11. 2. 2011

<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020127>

Dětská práva

– dostupná na webových stránkách Vzdělávacího institutu ochrany dětí

(<http://www.detskaprava.cz>)

– citováno 6. 3. 2011

http://www.detskaprava.cz/pedagog/opravech_etapy.asp

Evropská úmluva o výkonu práv dětí

– dostupná na webových stránkách Parlamentu ČR (www.senat.cz)

– citováno 14. 4. 2011

www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/2625/2625

Chudoba

– dostupná na webových stránkách studentského portálu (www.finman.gzk.cz)

– citováno 19. 4. 2011

www.finman.gzk.cz/Files/SP/SP_mat_prezentace_2.doc

Kompas

– dostupný na webových stránkách mládežnické organizace (www.mladezvakci.cz)

– citováno 7. 2. 2011

http://www.mladezvakci.cz/fileadmin/user_upload/publikace/Kompas_cast0_obsah.pdf

Listina základních práv Evropské unie

– dostupná na webových stránkách (www.eur-lex.europa.eu)

– citováno 4. 3. 2011

<http://eur-lex.europa.eu/>

[LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0001:0016:CS:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0001:0016:CS:PDF)

MILFAIT René, Práva dítěte, 2010

– dostupná na webových stránkách studentského informačního systému Jabok

– citováno 17. 2. 2011

<http://is.jabok.cz>

MILFAIT, René, Lidská práva, 2010

– dostupná na webových stránkách studentského informačního systému Jabok

– citováno 7. 3. 2011

<http://is.jabok.cz>

Práva dítěte

– dostupná na Metodickém portálu (www.wiki.rvp.cz)

– citováno 2. 4. 2011

– poslední revize 18. 4. 2011

http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/P/Pr%C3%A1va_d%C3%ADt%C4%9Bte

Summary report – Developing indicators for the protection, respect and promotion of the rights of the child in the European Union –

– dostupný na webových stránkách agentury FRA (<http://www.fra.europa.eu>)

– citováno 11. 3. 2011

http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/RightsOfChild_summary-report_en.pdf

Úmluva o právech dítěte

– dostupná na webových stránkách OSN (www.osn.cz)

– citováno 21. 2. 2011

<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

Všeobecná deklarace LP

– dostupná na webových stránkách OSN (www.osn.cz)

– citováno 28. 1. 2011

<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

PŘÍLOHA č. 1

ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE

Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, majíce na zřeteli, že podle zásad vyhlášených v Chartě Spojených národů je uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezcizitelných práv všech příslušníků lidské rodiny základem svobody, spravedlnosti a míru ve světě, majíce na mysli, že lid spojených národů v Chartě znovu potvrdil svou víru v základní lidská práva, důstojnost a hodnotu lidské osobnosti a že vyjádřil své odhodlání podporovat sociální pokrok a zlepšovat životní úroveň při větší svobodě, uznávajíce, že Spojené národy ve Všeobecné deklaraci lidských práv a v mezinárodních paktech o lidských právech prohlásily a dohodly se na tom, že každému přísluší v nich stanovená práva, a to bez jakéhokoli rozlišování podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení, pamětlivy, že ve Všeobecné deklaraci lidských práv Spojené národy prohlásily, že dětství má nárok na zvláštní péči a pomoc, přesvědčeny, že rodina, jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti, uznávajíce, že v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí děti vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění, majíce na zřeteli, že dítě musí být plně připraveno žít ve společnosti vlastním životem a vychováno v duchu ideálů prohlášených v Chartě Spojených národů, a to zejména v duchu míru, důstojnosti, snášenlivosti, svobody, rovnosti a solidarity, majíce na mysli, že potřeba zabezpečit dítěti zvláštní péči byla zakotvena v Ženevské deklaraci práv dítěte z roku 1924 a v Deklaraci práv dítěte přijaté Spojenými národy v r. 1959 a uznána ve Všeobecné deklaraci lidských práv, v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech (zejména v člancích 23 a 24), v Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (zejména v článku 10) a ve statutech a příslušných dokumentech odborných organizací a mezinárodních organizací, zabývajících se péčí blaho dětí, majíce na mysli, že, jak je uvedeno v Deklaraci práv dítěte přijaté Valným shromážděním Organizace spojených národů 20. listopadu 1959, dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před

narozením i po něm, pamětlivý ustanovení Deklarace sociálních a právních zásad ochrany a zajištění blaha dětí, se zvláštním ohledem na vnitrostátní a mezinárodní úpravu umístování do institucí náhradní péče, Minimálních standardních pravidel OSN, týkajících se výkonu soudnictví za účasti mladistvých (Pekingská pravidla), Deklarace o ochraně žen a dětí za mimořádných událostí a za ozbrojených konfliktů, uznávající, že ve všech zemích světa jsou děti žijící ve výjimečně obtížných podmínkách a že tyto děti vyžadují zvláštní pozornost, berouce náležitý ohled na význam tradic a kulturních hodnot každého národa pro ochranu a harmonický rozvoj dítěte, uznávající význam mezinárodní spolupráce pro zlepšování životních podmínek dětí v každé zemi a zejména v rozvojových zemích, dohodly se na následujícím:

ČÁST 1

Článek 1

Pro účely této úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle

právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.

Článek 2

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují respektovat a zabezpečit práva stanovená touto úmluvou každému dítěti nacházejícímu se pod jejich jurisdikcí bez jakékoli diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu, majetku, tělesné nebo duševní nezpůsobilosti, rodu a jiného postavení dítěte nebo jeho rodičů nebo zákonných zástupců.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, učiní všechna potřebná opatření k tomu, aby dítě bylo chráněno před všemi formami diskriminace nebo trestání, které vyplývají z postavení, činností, vyjádřených názorů nebo přesvědčení jeho rodičů, zákonných zástupců nebo členů rodiny.

Článek 3

1. Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, správními nebo zákonodárnými orgány.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná správní opatření.

3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí, aby instituce, služby a zařízení odpovědné za péči a ochranu dětí odpovídaly standardům stanoveným kompetentními úřady, zejména v oblastech bezpečnosti a ochrany zdraví, počtu a vhodnosti svého personálu, jakož i kompetentního dozoru.

Článek 4

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, učiní všechna potřebná zákonodárná, správní a jiná opatření k provádění práv, uznaných touto úmluvou. Pokud jde o hospodářská, kulturní a sociální práva, státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uskutečňují taková opatření v maximálním rozsahu svých prostředků a v případě potřeby i v rámci mezinárodní spolupráce.

Článek 5

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují respektovat odpovědnost, práva a povinnosti rodičů nebo, v odpovídajících případech a v souladu s místními obyčeji, členů širší rodiny nebo obce, zákonných zástupců nebo jiných osob právně odpovědných za dítě, které směřují k zabezpečení jeho orientace a usměrňování při výkonu práv podle úmluvy v souladu s jeho rozvíjejícími se schopnostmi.

Článek 6

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají, že každé dítě má přirozené právo na život.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují v nejvyšší možné míře zachování života a rozvoj dítěte.

Článek 7

1. Každé dítě je registrováno ihned po narození a má od narození právo na jméno, právo na státní příslušnost, a pokud to je možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují provádění těchto práv a v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím a v souladu se svými závazky vyplývajícími z příslušných mezinárodněprávních dokumentů v této oblasti se zvláštním důrazem na to, aby dítě nezůstalo bez státní příslušnosti.

Článek 8

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují respektovat právo dítěte na zachování jeho totožnosti, včetně státní příslušnosti, jména a rodinných svazků v souladu se zákonem a s vyloučením nezákonných zásahů.

2. Je-li dítě protizákonně částečně nebo zcela zbaveno své totožnosti, zabezpečí mu státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, potřebnou pomoc a ochranu pro její urychlené obnovení.

Článek 9

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí, aby dítě nemohlo být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí a v souladu s platným právem a v příslušném řízení určí, že takové oddělení je potřebné v zájmu dítěte. Takové určení může být nezbytným v některém konkrétním případě, například jde-li o zneužívání nebo zanedbávání dítěte rodiči nebo žijí-li rodiče odděleně a je třeba rozhodnout o místě pobytu dítěte.

2. V jakémkoli řízení podle odstavce 1 se poskytuje všem dotčeným stranám možnost zúčastnit se řízení a sdělit svoje stanoviska.

3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte odděleného od jednoho nebo obou rodičů udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu se zájmy dítěte.

4. Jestliže oddělení dítěte od rodičů je důsledkem jakéhokoli zásahu státu, který je smluvní stranou úmluvy, jako je vazba, uvěznění, vypovězení, deportace nebo smrt (včetně smrti, která nastala z jakékoli příčiny v době, kdy dotyčná osoba byla v opatrování státu) jednoho nebo obou rodičů dítěte, tento stát, který je smluvní stranou úmluvy, na požádání poskytne dítěti, rodičům nebo případně jinému členu rodiny nezbytné informace o místě pobytu nepřítomného (nepřítomných) člena (členů) rodiny, ledaže by poskytnutí takové informace odporovalo zájmu dítěte. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, kromě toho zabezpečí, aby podání takové informace samo o sobě nemělo žádné nepříznivé důsledky pro dotčenou osobu (dotčené osoby).

Článek 10

1. Za účelem spojení rodiny a v souladu se závazkem podle čl. č. 9, odst. 1, státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, posuzují žádosti dítěte nebo jeho rodičů o vstup na území

státu, který je smluvní stranou úmluvy, nebo o jeho opuštění pozitivním, humánním a urychleným způsobem. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, dále zabezpečí, aby podání takové žádosti nemělo žádné nepříznivé důsledky pro žadatele nebo členy jeho rodiny.

2. Dítě, jehož rodiče pobývají v různých státech, má až na výjimečné okolnosti právo udržovat pravidelné osobní kontakty a přímé styky s oběma rodiči. Za tímto účelem a v souladu se svým závazkem podle čl. 9, odst. 2, státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte a jeho rodičů opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní, a vstoupit do své vlastní země. Právo opustit kteroukoli zemi podléhá pouze takovým omezením, která stanoví zákon a která jsou nutná pro ochranu národní bezpečnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví nebo morálky nebo práv a svobod druhých a která jsou v souladu s ostatními právy uznanými v této úmluvě.

Článek 11

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí opatření k potírání nezákonného přemisťování dětí do zahraničí a jejich nenavracení zpět.

2. Za tímto účelem budou státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, usilovat o uzavření dvoustranných a mnohostranných dohod a o přístup k existujícím dohodám.

Článek 12

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni.

2. Za tímto účelem se dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo anebo prostřednictvím zástupce nebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství.

Článek 13

1. Dítě má právo na svobodu projevu: toto právo zahrnuje vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím umění nebo jakýmkoli jinými prostředky podle volby dítěte.

2. Výkon tohoto práva může podléhat určitým omezením, avšak tato omezení budou pouze taková, jaká stanoví zákon a jež jsou nutná:

- a) k respektování práv nebo pověsti jiných
- b) k ochraně národní bezpečnosti nebo veřejného pořádku, veřejného zdraví nebo morálky.

Článek 14

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na svobodu myšlení, svědomí a náboženství.
2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají práva a povinnosti rodičů, a v odpovídajících případech zákonných zástupců, usměrňovat dítě při výkonu jeho práva způsobem, který odpovídá jeho rozvíjejícím se schopnostem.
3. Svoboda projevat náboženství nebo víru může být podrobena pouze takovým omezením, jaká předepisuje zákon a která jsou nutná k ochraně veřejné bezpečnosti, pořádku, veřejného zdraví nebo morálky nebo základních práv a svobod jiných.

Článek 15

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na svobodu sdružování a svobodu pokojného shromažďování.
2. Výkon těchto práv nesmí být žádným způsobem omezován s výjimkou těch omezení, jež stanoví zákon a jež jsou nutná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti nebo veřejné bezpečnosti nebo veřejného zdraví nebo morálky či ochrany práv a svobod druhých.

Článek 16

1. Žádné dítě nesmí být vystaveno svévolnému zasahování do svého soukromého života, rodiny, domova nebo korespondence ani nezákonným útokům na svou čest a pověst.
2. Dítě má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.

Článek 17

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají důležitou funkci hromadných sdělovacích prostředků a zabezpečují dítěti přístup k informacím a materiálům z různých národních a mezinárodních zdrojů, zejména takovým, které jsou zaměřeny na rozvoj sociálního, duchovního a mravního blaha dítěte a také jeho tělesného a duševního zdraví. Za tímto účelem státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, povzbuzují:

- a) hromadné sdělovací prostředky k šíření informací a materiálů, které jsou pro dítě sociálně a kulturně prospěšné a které odpovídají duchu článku 29 této úmluvy,

- b) mezinárodní spolupráci při tvorbě, výměně a rozšiřování takových informací a materiálů z různých kulturních, národních a mezinárodních zdrojů,
- c) tvorbu a rozšiřování knih pro děti,
- d) hromadné sdělovací prostředky k tomu, aby braly zvláštní ohled na jazykové potřeby dětí náležejících k menšinové skupině či domorodému obyvatelstvu,
- e) tvorbu odpovídajících zásad ochrany dítěte před informacemi a materiály škodlivými pro jeho blaho, majíce na mysli ustanovení článků 13 a 18 této úmluvy.

Článek 18

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, vynaloží veškeré úsilí k tomu, aby byla uznána zásada, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Rodiče nebo v odpovídajících případech zákonní zástupci mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte.

Základním smyslem jejich péče musí při tom být zájem dítěte.

2. Za účelem zaručení a podpory práv stanovených touto úmluvou poskytují státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, rodičům a zákonným zástupcům potřebnou pomoc při plnění jejich úkolu výchovy dětí a zabezpečují rozvoj institucí, zařízení a služeb pro děti.

3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna potřebná opatření k tomu, aby bylo zabezpečeno právo dětí pracujících rodičů využívat služeb a zařízení péče o děti, která jsou pro ně určena.

Článek 19

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli osob starajících se o dítě.

2. Tato ochranná opatření zahrnují podle potřeby účinné postupy k vytvoření sociálních programů zaměřených na poskytnutí nezbytné podpory dítěti a těm, jimž bylo svěřeno, jakož i jiné formy prevence. Pro účely zjištění, oznámení, postoupení, vyšetřování, léčení a následné sledování výše uvedených případů špatného zacházení s dětmi zahrnují rovněž podle potřeby postupy pro zásahy soudních orgánů.

Článek 20

1. Dítě, dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo dítě, které ve svém vlastním zájmu nemůže být ponecháno v tomto prostředí, má právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím náhradní péči.

3. Tato péče může mezi jiným zahrnovat předání do výchovy, institut "kafala" podle islámského práva, osvojení a v nutných případech umístění do vhodného zařízení péče o děti.

Při volbě řešení je nutno brát ohled na žádoucí kontinuitu ve výchově dítěte a na jeho etnický, náboženský, kulturní a jazykový původ.

Článek 21

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy a které uznávají a (nebo) povolují systém osvojení, zabezpečí, aby se v první řadě bral do úvahy zájem dítěte, a :

a) zabezpečí, aby se osvojení dítěte povolovalo jen k tomu kompetentními orgány, které v souladu s příslušným zákonem a ve stanoveném řízení na základě všech odpovídajících a spolehlivých informací určí, že osvojení je přípustné z hlediska postavení dítěte ve vztahu k rodičům, příbuzným a zákonným zástupcům a že, vyžaduje-li se to, dotčené osoby daly vědomý souhlas k osvojení po takovém projednání, které se může ukázat nutným,

b) uznávají, že osvojení v cizí zemi lze považovat za náhradní způsob péče o dítě, pokud dítěte může být předáno do výchovy v zařízení péče o děti nebo v rodině osvojitele nebo o ně nemůže být pečováno jiným vhodným způsobem v zemi původu,

c) zabezpečí, aby dítě osvojené v jiné zemi využívalo stejných záruk a práv, která by platila v případě osvojení ve vlastní zemi,

d) činí všechna opatření potřebná k zajištění toho, aby osvojení v cizí zemi nevedlo k neoprávněnému finančnímu zisku zúčastněných osob,

e) podporují v nutných případech cíle tohoto článku uzavíráním dvoustranných nebo mnohostranných dohod nebo smluv a v jejich rámci usilují o to, aby umístění dítěte do péče v jiné zemi bylo uskutečňováno k tomu příslušnými úřady nebo orgány.

Článek 22

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí opatření potřebná k zabezpečení toho, aby dítě žádající o přiznání postavení uprchlíka nebo které je v souladu s platným

mezinárodním nebo vnitrostátním právem a postupem považováno za uprchlíka, ať už je v doprovodu svých rodičů, jiných osob, anebo bez doprovodu, obdrželo potřebnou ochranu a humanitární pomoc při využívání práv stanovených touto úmluvou a jinými dokumenty v oblasti mezinárodního humanitárního práva lidských práv, jichž jsou uvedené státy smluvními stranami.

2. Za tímto účelem státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, podporují, budou-li to považovat za potřebné, součinnost v úsilí Spojených národů a jiných příslušných mezivládních organizací nebo nevládních organizací spolupracujících se Spojenými národy k ochraně a pomoci takovému dítěti a k vyhledávání rodičů nebo jiných členů rodiny dítěte-uprchlíka s cílem získat informace k jeho opětovnému spojení s rodinou. Jestliže rodiče nebo jiné členy rodiny nelze nalézt, poskytuje se dítěti stejná ochrana jako každému jinému dítěti z jakéhokoli důvodu trvale nebo přechodně zbavenému své rodiny, jak je stanoveno touto úmluvou.

Článek 23

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají, že duševně nebo tělesně postižené dítě má požívat plného a řádného života v podmínkách zabezpečujících důstojnost, podporujících sebedůvěru a umožňujících aktivní účast dítěte ve společnosti.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo postiženého dítěte na zvláštní péči, v závislosti na rozsahu existujících zdrojů podporují a zabezpečují oprávněnému dítěti a osobám, které se o ně starají, požadovanou pomoc odpovídající stavu dítěte a situaci rodičů nebo jiných osob, které o dítě pečují.

3. Uznávajíc zvláštní potřeby postiženého dítěte se pomoc v souladu s odstavcem 2 poskytuje podle možností bezplatně, s ohledem na finanční zdroje rodičů nebo jiných osob, které se o dítě starají, a je určena k zabezpečení účinného přístupu postiženého dítěte ke vzdělání, profesionální přípravě, zdravotní péči, rehabilitační péči, přípravě pro zaměstnání a odpočinku, a to způsobem vedoucím k dosažení co největšího zapojení dítěte do společnosti a co největšího stupně rozvoje jeho osobnosti, včetně jeho kulturního a osobního rozvoje.

4. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, v duchu mezinárodní spolupráce podporují výměnu odpovídajících informací v oblasti preventivní zdravotní péče a medicínského, psychologického a funkčního léčení v případě postižených dětí, včetně rozšiřování a přístupu k informacím týkajícím se metod rehabilitační výchovy a profesionální přípravy k tomu, aby státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, mohly zlepšovat své

možnosti a znalosti, a prohloubit tak své zkušenosti v těchto oblastech. V tomto směru se bere zvláštní ohled na potřeby rozvojových zemí.

Článek 24

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na dosažení nejvýše dosažitelné úrovně zdravotního stavu a na využívání rehabilitačních a léčebných zařízení.

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, usilují o zabezpečení toho, aby žádné dítě nebylo zbaveno svého práva na přístup k takovým zdravotnickým službám.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, sledují plné uskutečňování tohoto práva a zejména činí potřebná opatření:

a) ke snižování kojenecké a dětské úmrtnosti,

b) k zajištění nezbytné lékařské pomoci a zdravotní péče pro všechny děti s důrazem na rozvoj základní lékařské péče,

c) k potírání nemocí a podvýživy též v rámci základní lékařské péče, mimo jiné také využíváním snadno dostupné technologie a poskytováním dostatečně výživné stravy a čisté pitné vody, přičemž se bere ohled na nebezpečí a rizika znečištění životního prostředí,

d) k poskytnutí odpovídající péče matkám před i po porodu,

e) k zabezpečení toho, aby všechny složky společnosti, zejména rodiče a děti, byly informovány o zdraví a výživě dětí, přednostech kojení, hygieně, sanitárních podmínkách prostředí dětí i o předcházení nešťastným případům, aby měly přístup ke vzdělání a aby byly podporovány při využívání těchto základních znalostí,

f) k rozvoji osvěty a služeb preventivní zdravotní péče, poradenské služby pro rodiče a výchovy k plánovanému rodičovství.

3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna účinná a nutná opatření k odstranění všech tradičních praktik škodících zdraví dětí.

4. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují podporovat mezinárodní spolupráci pro postupné dosažení plného uskutečňování práva uznaného v tomto článku. V této souvislosti se bere zvláštní zřetel na potřeby rozvojových zemí.

Článek 25

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte, které bylo svěřeno

příslušnými orgány do péče, ochrany nebo léčení tělesného či duševního zdraví náhradnímu zařízení, na pravidelné hodnocení zacházení s dítětem a všech dalších okolností spojených s jeho umístěním.

Článek 26

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo každého dítěte na výhody sociálního zabezpečení včetně sociálního pojištění a činí nezbytná opatření k dosažení plného

uskutečňování tohoto práva v souladu s vnitrostátním právem.

2. Tyto výhody se podle situace poskytují s ohledem na zdroje a možnosti dítěte a osob, které se o ně starají, jakož i s ohledem na veškerá další hlediska, která jsou spojena se žádostí o poskytnutí těchto výhod, podanou dítětem nebo ve prospěch dítěte.

Článek 27

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo každého dítěte na životní úroveň nezbytnou pro jeho tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj.

2. Rodiče nebo jiné osoby, které se o dítě starají, nesou v rámci svých schopností a finančních možností základní odpovědnost za zabezpečení životních podmínek nezbytných pro rozvoj dítěte.

3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, v souladu s podmínkami daného státu a v rámci svých možností činí potřebná opatření pro poskytování pomoci rodičům a jiným osobám, které se o dítě starají, k uskutečňování tohoto práva a v případě potřeby poskytují materiální pomoc a podpůrné programy, zejména v oblasti zabezpečení potravin, šatstva a bydlení.

4. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna opatření nezbytná k zabezpečení obnovy péče o dítě ze strany rodičů nebo jiných osob, které nesou za dítě finanční odpovědnost, ať už na území státu, který je smluvní stranou úmluvy, nebo v zahraničí.

Zejména v těch případech, kdy žijí v jiném státě než dítě, státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, podporují přístup k mezinárodním dohodám nebo uzavírání takových dohod a rovněž tak dosahují jiných odpovídajících dohod.

Článek 28

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na vzdělání a s cílem postupného uskutečňování tohoto práva a na základě rovných možností zejména:

a) zavádějí pro všechny děti bezplatné a povinné základní vzdělání,

- b) podněcují rozvoj různých forem středního vzdělání zahrnujícího všeobecné a odborné vzdělání, činí je přijatelné a dostupné pro každé dítě a přijímají jiná odpovídající opatření, jako je zavádění bezplatného vzdělání a, v případě potřeby, poskytování finanční podpory,
- c) všemi vhodnými prostředky zpřístupňují vysokoškolské vzdělání pro všechny podle schopností,
- d) zpřístupňují všem dětem informace a poradenskou službu v oblasti vzdělání a odborné přípravy k povolání,
- e) přijímají opatření k podpoře pravidelné školní docházky a ke snížení počtu těch, kteří školu nedokončí.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna opatření nezbytná k tomu, aby kázeň ve školách byla zajišťována způsobem slučitelným s lidskou důstojností dítěte a v souladu s touto úmluvou.

3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, rozvíjejí a podporují mezinárodní spolupráci ve věcech týkajících se vzdělání, zejména s cílem přispět k odstranění nevědomosti a ngramotnosti ve světě s cílem usnadnit přístup k vědeckotechnickým poznatkům a moderním metodám výuky. V souvislosti s tím bude brán zvláštní ohled na rozvojové země.

Článek 29

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se shodují, že výchova dítěte má směřovat k:

- a) rozvoji osobnosti dítěte, jeho nadání, a rozumových a fyzických schopností v co nejširším objemu,
- b) výchově zaměřené na posilování úcty k lidským právům a základním svobodám a také k zásadám zakotveným v Chartě spojených národů,
- c) výchově zaměřené na posilování úcty k rodičům dítěte, ke své vlastní kultuře, jazyku a hodnotám, k národním hodnotám země trvalého pobytu, jakož i země jeho původu, a k jiným civilizacím,
- d) přípravě dítěte na zodpovědný život ve svobodné společnosti, v duchu porozumění, míru, snášenlivosti, rovnosti pohlaví a přátelství mezi všemi národy, etnickými, národnostními a náboženskými skupinami a osobami domorodého původu,
- e) výchově zaměřené na posilování úcty k přírodnímu prostředí.

2. Žádná část tohoto článku nesmí být vykládána způsobem omezujícím svobodu jednotlivců a organizací zřizovat a řídit výchovné instituce. Za všech okolností je však třeba zabezpečit dodržování principů stanovených v odstavci 1 tohoto článku a podmínek, aby vzdělání poskytované těmito institucemi odpovídalo minimálním standardům stanoveným státem.

Článek 30

V těch státech, v nichž existují etnické, náboženské nebo jazykové menšiny nebo osoby domorodého původu, nesmí být dítěti náležejícímu k takové menšině nebo domorodému obyvatelstvu odpíráno právo společně s příslušníky své skupiny užívat vlastní kultury, vyznávat a praktikovat své vlastní náboženství a používat svého vlastního jazyka.

Článek 31

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti odpovídající jeho věku, jakož i na svobodnou účast v kulturním životě a umělecké činnosti.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají a zabezpečují právo dítěte na účast v kulturním a uměleckém životě a napomáhají k tomu, aby dětem byly poskytovány odpovídající a rovné možnosti v oblasti kulturní, umělecké, oddechové činnosti a využívání volného času.

Článek 32

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na ochranu před hospodářským vykořisťováním a před vykonáváním jakékoli práce, která může být pro něho nebezpečná nebo bránit jeho vzdělávání nebo která by škodila zdraví dítěte nebo jeho tělesnému, duševnímu, duchovnímu, mravnímu nebo sociálnímu rozvoji.

2. Státy, které jsou smluvními stranami úmluvy, přijímají zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k zabezpečení provádění tohoto článku. Za tímto účelem a s ohledem na příslušná ustanovení jiných mezinárodních dokumentů státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zejména:

- a) stanoví nejnižší věkovou hranici nebo hranice pro vstup do zaměstnání,
- b) stanoví odpovídající úpravu pracovní doby a podmínek zaměstnání,
- c) stanoví odpovídající pokuty nebo jiné sankce k účinnému zabezpečení plnění tohoto článku.

Článek 33

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, přijímají všechna nezbytná opatření, včetně

zákonodárných, sociálních, správních a kulturních, k ochraně dětí před nezákonným užíváním narkotických a psychotropních látek definovaných příslušnými mezinárodními smlouvami a k zabránění zneužívání dětí při jejich nezákonné výrobě a obchodování s těmito látkami.

Článek 34

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují chránit dítě před všemi formami sexuálního vykořisťování a sexuálního zneužívání, k zabezpečení tohoto závazku státy zejména přijímají nezbytná vnitrostátní, dvoustranná a mnohostranná mezinárodní opatření k zabránění:

- a) svádění nebo donucování dětí k jakékoli nezákonné sexuální činnosti,
- b) využívání dětí k prostituci nebo k jiným nezákonným sexuálním praktikám za účelem finančního obohacování,
- c) využívání dětí v pornografii a při výrobě pornografických materiálů za účelem finančního obohacování.

Článek 35

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, přijímají všechna nezbytná vnitrostátní, dvoustranná a mnohostranná opatření k zabránění únosů dětí, prodávání dětí a obchodování s nimi za jakýmkoli účelem a v jakékoli podobě.

Článek 36

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, chrání dítě před všemi ostatními formami vykořisťování, které jakýmkoli způsobem škodí blahu dítěte.

Článek 37

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí, aby:

- a) žádné dítě nebylo podrobeno mučení nebo jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Za trestné činy spáchané osobami mladšími 18 let nebude ukládán trest smrti a trest odnětí svobody na doživotí bez možnosti propuštění na svobodu,
- b) žádné dítě nebylo nezákonně nebo svévolně zbaveno svobody. Zatčení, zadržení nebo uvěznění dítěte se provádí v souladu se zákonem a používá se pouze jako krajní opatření a na co nejkratší možnou dobu,
- c) s každým dítětem zbaveným svobody bylo zacházeno s lidskostí a s úctou k vrozené důstojnosti lidské bytosti a způsobem, který bere ohled na potřeby osoby daného věku.

Především musí být každé takové dítě umístěno odděleně od dospělých, ledaže by se uvážilo, že neoddělovat je od dospělých je v jeho vlastním zájmu, a s výjimkou závažných okolností musí mít právo udržovat písemný a přímý styk se svou rodinou,

d) každé dítě zbavené svobody mělo právo okamžitého přístupu k právní nebo jiné odpovídající pomoci, jakož i právo odvolávat se k soudu nebo jinému pravomocnému, nezávislému a nestrannému orgánu proti rozhodnutí o odnětí svobody a v každém takovém případě na přijetí neodkladného rozhodnutí.

Článek 38

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují uznávat a zabezpečovat dodržování norem mezinárodního humanitárního práva, které se na ně vztahují v případě ozbrojených konfliktů a které se dotýkají dítěte.
2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna proveditelná opatření k zabezpečení toho, aby se osoby, které nedosáhly 15 let věku, neúčastnily přímo bojových akcí.
3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zdržují povolávání do svých ozbrojených sil osob mladších 15 let. Při povolávání osob, které dosáhly věku 15 let, avšak které jsou mladší 18 let, přijímají přednostně osoby starší.
4. V souladu se svými závazky podle mezinárodního humanitárního práva, které mají vztah k ochraně civilního obyvatelstva za ozbrojených konfliktů, státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, přijímají všechna proveditelná opatření k zabezpečení ochrany dětí postižených konfliktem a péče o ně.

Článek 39

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna nezbytná opatření k podpoře tělesného i duševního zotavení a sociální reintegrace dítěte, které je obětí jakékoli formy zanedbání, využívání za účelem finančního obohacení nebo zneužívání, mučení nebo jiné formy krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání anebo ozbrojeného konfliktu. Zotavení a reintegrace se uskutečňují v místě a prostředí podporujícím zdraví, sebeúctu a důstojnost dítěte.

Článek 40

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte obviněného, obžalovaného nebo uznaného vinným z porušení trestního práva na takové zacházení, které rozvíjí smysl dítěte pro důstojnost a čest, které znovu posiluje úctu dítěte k

lidským právům a základním svobodám jiných a bere ohled na věk dítěte, napomáhá znovu začlenění dítěte a zapojení dítěte do prospěšného působení ve společnosti.

2. Za tímto účelem a s ohledem na příslušná ustanovení mezinárodněprávních dokumentů státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zejména zabezpečují, aby:

a) žádné dítě nebylo obviněno, obžalováno nebo uznáno vinným z porušení trestního práva pro jednání nebo opomenutí, která nebyla zakázána vnitrostátním nebo mezinárodním právem v době, kdy k nim došlo,

b) každé dítě obviněné nebo obžalované z porušení trestního práva mělo přinejmenším tyto následující záruky:

i) být považováno za nevinné až do doby, kdy podle zákona je prokázána vina,

ii) být okamžitě a přímo, v nutných případech prostřednictvím svých rodičů nebo zákonného zástupce, informováno o obviněních, proti němu vznášených, a mít při přípravě a při uplatnění své obhajoby právní nebo jinou potřebnou pomoc,

iii) aby věc byla bez odkladu rozhodnuta v souladu se zákonem příslušným, nezávislým a nestranným úřadem nebo soudním orgánem ve spravedlivém procesu v přítomnosti právního zástupce nebo jiné odpovídající osoby a v přítomnosti rodičů nebo zákonných zástupců dítěte, ledaže by se zvažilo, že jejich přítomnost, zejména s ohledem na věk a situaci dítěte, není v jeho zájmu,

iv) aby nebylo nuceno vypovídat nebo přiznávat vinu; aby se mohlo seznamovat s výpověďmi svědků buď přímo anebo prostřednictvím jiných a aby byla zabezpečena rovnoprávná účast svědků obhajoby a hodnocení jejich výpovědí,

v) jestliže bylo rozhodnuto, že se dítě provinilo proti trestnímu zákonu, aby toto rozhodnutí, jakož i jakákoli v důsledku toho přijatá opatření, byla v souladu se zákonem přezkoumatelná vyšším pravomocným, nezávislým a nestranným orgánem,

vi) aby mu byla zajištěna bezplatná pomoc tlumočnicka, jestliže dítě nerozumí jazyku v řízení používanému nebo jím nehovoří,

vii) aby ve všech stádiích řízení bylo uznáváno jeho soukromí.

3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, usilují o vypracování zákonů a zákonných procedur, o zřizování orgánů a institucí zvláště určených pro děti obviněné, obžalované nebo uznané vinnými z porušení trestního práva a zejména o:

a) stanovení nejnižší věkové hranice, před jejímž dosažením se děti považují za nezpůsobilé porušit trestní právo,

b) v případě potřeby přijetí opatření k zacházení s takovými dětmi bez přijetí soudní procedury za předpokladu dodržování lidských práv a právních záruk.

4. Je nezbytné vytvořit různé záruky, jako je pečovatelská služba, pravidla o poradenství a dozoru, konzultativní služby, zavedení zkušební lhůty, náhradní péče, programy vzdělávání a zabezpečení takového zacházení s dětmi, které odpovídá jejich blahu, jakož i jejich poměrům a spáchanému deliktu.

Článek 41

Nic v této úmluvě se nedotýká ustanovení, která ve větší míře napomáhají uskutečnění práv dítěte a která mohou být obsažena v:

- a) právním řádu státu, který je smluvní stranou, nebo
- b) mezinárodním právem, které je pro takový stát závazné.

ČÁST II

Článek 42

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují s využitím odpovídajících prostředků široce informovat o zásadách a ustanoveních této úmluvy jak mezi dospělými, tak mezi dětmi.

Článek 43

1. Pro zjišťování pokroku dosaženého státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, při plnění závazků přijatých touto úmluvou se zřizuje Výbor pro práva dítěte, který vykonává níže stanovené funkce.

2. Výbor se skládá z deseti odborníků vysokého morálního charakteru a uznávaných schopností v oblasti, která je předmětem této úmluvy. Členové výboru jsou voleni státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, z řad jejich státních příslušníků a vykonávají tuto funkci jako soukromé osoby, přičemž je brán ohled na spravedlivé zeměpisné rozdělení a na zastoupení hlavních právních systémů.

3. Členové výboru jsou voleni tajným hlasováním ze seznamu osob navržených státy, které jsou smluvní stranou úmluvy. Každý stát, který je smluvní stranou úmluvy, může ze svých občanů jmenovat jednu osobu.

4. První volby do výboru se konají do šesti měsíců ode dne, kdy tato úmluva nabude účinnosti, a poté každé dva roky. Nejméně čtyři měsíce před termínem konání dalších voleb generální tajemník Spojených národů dopisem vyzve státy, které jsou smluvní

stranou úmluvy, aby do dvou měsíců předložily své návrhy. Generální tajemník pak sestaví seznam všech takto navržených osob v abecedním pořádku s udáním států, které tyto osoby navrhly, a předloží jej státům, které jsou smluvní stranou úmluvy.

5. Volby se konají na zasedáních států, které jsou smluvní stranou úmluvy, svolaných generálním tajemníkem do sídla Spojených národů. Na těchto zasedáních, na kterých dvě třetiny států, které jsou smluvní stranou úmluvy, tvoří kvorum, jsou do výboru zvoleny ty osoby, které obdrží největší počet hlasů a absolutní většinu hlasů přítomných a hlasujících zástupců států, které jsou smluvní stranou úmluvy.

6. Členové výboru jsou voleni na období čtyř let. Vystupujícího člena výboru lze volit znovu, je-li navržen. Funkční období pěti členů výboru, zvolených v prvních volbách, uplyne koncem druhého roku; neprodleně po prvních volbách předseda vylosuje na zasedání jména těchto pěti členů.

7. Jestliže člen výboru zemře nebo odstoupí nebo oznámí, že z jakéhokoli důvodu nemůže dále plnit své povinnosti ve výboru, stát, který je smluvní stranou úmluvy a který jej navrhl za kandidáta, jmenuje jiného svého občana, který se souhlasem výboru vykonává funkci po zbytek funkčního období.

8. Výbor vypracuje vlastní jednací řád.

9. Výbor zvolí své funkcionáře na období dvou let.

10. Zasedání výboru se normálně konají v sídle Spojených národů anebo v jiném vyhovujícím místě určeném výborem. Výbor se pravidelně schází jednou ročně. Dobu trvání zasedání výboru určují a v případě potřeby kontrolují státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, na svém zasedání, s výhradou schválení Valným shromážděním.

11. Generální tajemník Spojených národů poskytne personál a zařízení potřebné k účinnému plnění funkcí výboru podle této úmluvy.

12. Se souhlasem Valného shromáždění obdrží členové výboru utvořeného podle této úmluvy odměnu z prostředků Spojených národů za podmíněk, o nichž rozhodne Valné shromáždění.

Článek 44

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují předkládat prostřednictvím generálního tajemníka Spojených národů zprávy o opatřeních přijatých k uvedení práv uznaných v této úmluvě v život a o pokroku, jehož bylo při užívání těchto práv dosaženo:

a) do dvou let ode dne, kdy se staly smluvní stranou úmluvy,

b) poté každých pět let.

2. Ve zprávách podle tohoto článku se poukáže na případné skutečnosti a obtíže, které se týkají stupně plnění závazků podle této úmluvy. Zprávy rovněž obsahují informace dostatečné k tomu, aby byl zabezpečen úplný přehled výboru o provádění úmluvy v dotyčné zemi.

3. Stát, který je smluvní stranou úmluvy, který předložil komplexní úvodní zprávu, nemusí v následujících zprávách na základě odstavce 1, písm. b) opakovat základní informace poskytnuté dříve.

4. Výbor může od států, které jsou smluvní stranou úmluvy, požadovat další informace významné pro provádění úmluvy.

5. Výbor prostřednictvím Hospodářské a sociální rady předkládá Valnému shromáždění Spojených národů každé dva roky zprávu o své činnosti.

6. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, své zprávy zpřístupňují široké veřejnosti ve vlastní zemi.

Článek 45

Pro zajištění účinného provádění úmluvy a podněcování mezinárodní spolupráce v oblasti upravené touto úmluvou:

a) Odborné organizace UNICEF a jiné orgány Spojených národů mají právo být přítomny jednání o provádění těch ustanovení této úmluvy, která spadají do oblasti jejich činnosti. Výbor může vyzvat UNICEF a jiné příslušné orgány podle své úvahy, aby podaly názory odborníků na provádění této úmluvy v oblastech spadajících do jejich činnosti.

b) Výbor podle své úvahy postupuje odborným organizacím, UNICEF a jiným příslušným organizacím zprávy došlé od států, které jsou smluvní stranou úmluvy, obsahující požadavek nebo ukazující na potřebu technické rady nebo pomoci, případně doplněné o poznámky nebo návrhy výboru týkajících se těchto požadavků nebo oznámení.

c) Výbor může doporučit Valnému shromáždění, aby požádalo generálního tajemníka, aby z pověření Valného shromáždění provedl šetření týkající se specifických otázek, které mají vztah k právům dítěte.

d) Výbor může činit návrhy a všeobecná doporučení založená na informacích získaných na základě článků 44 a 45 této úmluvy. Tyto návrhy a všeobecná doporučení se postupují dotčenému státu, který je smluvní stranou úmluvy, a sdělují Valnému

shromáždění zároveň s případnými připomínkami států, které jsou smluvní stranou úmluvy.

ČÁST III

Článek 46

Tato úmluva je otevřena k podpisu všem státům.

Článek 47

Tato úmluva podléhá ratifikaci. Ratifikační listiny se ukládají u generálního tajemníka Spojených národů.

Článek 48

Tato úmluva zůstává otevřena k přístupu všem státům. Listiny o přístupu se ukládají u generálního tajemníka Spojených národů.

Článek 49

1. Tato úmluva vstoupí v platnost třicátý den po datu uložení dvacáté ratifikační listiny nebo listiny o přístupu u generálního tajemníka Spojených národů.
2. Pro každý stát, který úmluvu ratifikoval nebo k ní přistoupil po uložení dvacáté ratifikační listiny o přístupu, vstoupí úmluva v platnost třicátý den po uložení ratifikační listiny nebo listiny o přístupu.

Článek 50

1. Kterýkoli stát, který je smluvní stranou úmluvy, může navrhnout změnu úmluvy a předložit ji generálnímu tajemníkovi Spojených národů. Generální tajemník poté seznámí s pozměňovacím návrhem státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se žádostí, aby mu sdělily, zda jsou pro svolání konference států, které jsou smluvní stranou úmluvy, která by návrh posoudila a rozhodla o něm. Generální tajemník svolá tuto konferenci pod záštitou Organizace spojených národů, vysloví-li se alespoň třetina států pro její uspořádání. Každý pozměňovací návrh přijatý většinou států, které jsou smluvní stranou úmluvy, přítomných a hlasujících na konferenci bude předložen Valnému shromáždění Organizace spojených národů ke schválení.
2. Změna odsouhlasená na základě odstavce 1 tohoto článku vstoupí v platnost, bude-li schválena Valným shromážděním Spojených národů a přijata dvoutřetinovou většinou států, které jsou smluvní stranou úmluvy.
3. Vstoupí-li změna v platnost, stává se závaznou pro státy, které jsou smluvní stranou

úmluvy, které ji přijaly. Ostatní státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, jsou nadále vázány jen ustanoveními této úmluvy a kterýmikoli dřívějšími změnami úmluvy, jež přijaly.

Článek 51

1. Generální tajemník Spojených národů přijímá a rozesílá text výhrad, které státy učinily při ratifikaci nebo přístupu k úmluvě.
2. Výhrada neslučitelná s předmětem a účelem této úmluvy se nepřipouští.
3. Výhrady mohou být kdykoli odvolány oznámením zaslaným generálnímu tajemníkovi Spojených národů, který o tom informuje všechny státy. Takové oznámení je účinné dnem, ve kterém bylo doručeno generálnímu tajemníkovi .

Článek 52

Stát, který je smluvní stranou úmluvy, může tuto úmluvu vypovědět písemným oznámením generálnímu tajemníkovi Spojených národů. Vypovězení se stane účinným jeden rok po dni, ve kterém bylo doručeno generálnímu tajemníkovi.

Článek 53

Tato úmluva bude uložena u generálního tajemníka Spojených národů.

Článek 54

U generálního tajemníka Spojených národů bude uložen původní text této úmluvy, jehož anglické, arabské, čínské, francouzské, ruské a španělské znění má stejnou platnost.

Na důkaz toho níže podepsaní zmocněnci, kteří jsou k tomu řádně pověřeni svými vládami, podepsali tuto úmluvu.

Dáno v New Yorku, dne 20. listopadu 1989

PŘÍLOHA č. 2

DEKLARACE PRÁV DÍTĚTE

New York, 20. 11. 1959

Preamble

U vědomí toho,

že lid Spojených národů znovu vyhlásil v Chartě svou víru v základní lidská práva a v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti a rozhodl se podporovat sociální pokrok a vyšší životní úroveň ve větší svobodě,

že Organizace spojených národů vyhlásila ve Všeobecné deklaraci lidských práv, že každý má všechna práva a svobody v ní stanovené bez jakéhokoli rozlišování podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženského, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení,

že dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a zvláštní právní ochranu před narozením i po něm,

že potřeba těchto zvláštních záruk byla zakotvena v Ženevské deklaraci práv dítěte z r. 1924 a uznána ve Všeobecné deklaraci lidských práv a ve statutech mezinárodních odborných organizací a ostatních mezinárodních organizací, zabývajících se otázkami péče o děti,

že lidstvo je povinno dát dětem to nejlepší, co jim může dát,

Valné shromáždění prohlašuje

tuto Deklaraci práv dítěte, aby děti mohly prožít šťastné dětství, užívat práv a svobod zde uvedených ku prospěchu vlastnímu i prospěchu společnosti a vyzývá rodiče, muže i ženy a dobrovolné organizace, místní úřady a vlády zemí, aby uznali tato práva a snažili se dosáhnout jejich dodržování cestou zákonodárných a jiných opatření prováděných postupně s těmito zásadami:

Zásada 1

Dítě požívá všech práv stanovených v této Deklaraci. Tato práva má bez výjimky každé dítě, bez rozlišování nebo diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo postavení, ať již jeho samého, nebo jeho rodiny.

Zásada 2

Dítě požívá zvláštní ochrany. Zákon a ostatní opatření necht' mu poskytují příležitost i prostředky k tomu, aby se mohlo rozvíjet fyzicky, duševně, morálně, duchovně a sociálně zdravým způsobem a v podmínkách svobody a důstojnosti. Nejvyšším měřítkem zákonodárné činnosti v této oblasti je zájem dítěte.

Zásada 3

Dítě má od narození právo na jméno a na státní příslušnost.

Zásada 4

Dítě požívá výhod sociálního zabezpečení. Je oprávněno vyrůstat a rozvíjet se ve zdraví; proto se jemu i jeho matce poskytuje zvláštní péče a ochrana včetně přiměřené péče v době před jeho narozením i po něm. Dítě má právo na přiměřenou výživu, bydlení, zotavení a lékařskou péči.

Zásada 5

Dítěti, které je fyzicky, duševně nebo sociálně postiženo, se poskytuje zvláštní zacházení, výchova a péče, jak to vyžaduje jeho zvláštní postavení.

Zásada 6

Dítě potřebuje k plnému a harmonickému vývoji své osobnosti lásku a porozumění. Pokud je to možné, má vyrůstat v péči svých rodičů, kteří jsou za ně odpovědní, a v ovzduší přízně, morálního i materiálního zabezpečení; dítě v útlém věku může být odloučeno od své matky pouze za výjimečných okolností. Společnost i úřady jsou povinny poskytovat zvláštní péči dětem bez rodičů a dětem bez přiměřených prostředků k životu. Finanční podpora státu a jiná pomoc dětem z početných rodin je žádoucí.

Zásada 7

Dítě má nárok na vzdělání, které má být bezplatné a povinné, alespoň v začátečních stupních. Má mu být poskytována výchova, která pomáhá zvýšit jeho všeobecnou kulturní úroveň a umožní mu na základě stejných příležitostí rozvíjet jeho schopnosti, úsudek a smysl pro morální a sociální odpovědnost a stát se tak platným členem společnosti.

Nejlepší zájmy dětí mají být vůdčími zásadami pro ty, kdož odpovídají za výchovu a vedení dítěte. Tuto odpovědnost nesou v první řadě rodiče dítěte. Dítě má mít plnou možnost ke hrám a zotavení, jež by měly mít stejné poslání jako vzdělání; společnost a státní úřady mají usilovat o to, aby dítě mohlo tohoto práva užívat.

Zásada 8

Dítě bude za všech okolností mezi prvními, komu bude poskytnuta ochrana a pomoc.

Zásada 9

Dítě má být chráněno před všemi formami nedbalosti, krutosti a vykořisťování. Nesmí být předmětem obchodu v žádné podobě. Dítě nesmí být přijato do zaměstnání před dosažením přiměřeného minimálního věku; v žádném případě mu nebude vnuceno nebo dovoleno vykonávat jakékoli povolání nebo zaměstnání, jež by mohlo škodit jeho zdraví nebo výchově, anebo by překáželo jeho tělesnému, duševnímu nebo morálnímu vývoji.

Zásada 10

Dítě musí být chráněno před činy, jež by mohly podporovat rasovou, náboženskou nebo jakoukoli jinou formu diskriminace. Musí být vychováno v duchu porozumění, snášenlivosti, přátelství mezi národy, míru a všeobecného bratrství a v plném vědomí, že svou energii a nadání má věnovat službě bližním.

PŘÍLOHA č. 3

EVROPSKÁ ÚMLUVA O VÝKONU PRÁV DĚTÍ

Preambule

Členské státy Rady Evropy a další státy, podepsané níže,

majíce za to, že cílem Rady Evropy je dosáhnout větší jednoty jejích členů;

majíce na zřeteli Úmluvu OSN o právech dítěte a zejména její článek 4, který ukládá

smluvním státům, aby přijaly příslušná zákonodárná, správní a další opatření k zabezpečení práv zmíněnou úmluvou přiznaných;

majíce na paměti obsah Doporučení 1121(1990) Parlamentního shromáždění o právech dítěte;

jsouce přesvědčeny, že právům a zájmům dětí by se mělo dostávat podpory a že za tím účelem by děti měly mít příležitost vykonávat svá práva, zejména v řízení v rodinných věcech, jež se jich týká;

uznávající, že děti by měly být náležitě informovány, aby se těmto jejich právům a zájmům dostalo podpory, a že názory dětí by měly být patřičně brány v úvahu;

uznávající významnou úlohu rodičů v ochraně a podporování práv a zájmů dětí a majíce za to, že, je-li to nutné, státy by se rovněž měly zúčastnit na této ochraně a podpoře;

domnívající se, současně, že v případě sporu je žádoucí, aby se rodina pokusila dospět k dohodě před tím, než je záležitost podána k soudu;

se dohodly na následujícím:

Hlava I

Rozsah působnosti a účel Úmluvy a použité výrazy

Čl. 1

Rozsah působnosti a účel Úmluvy

1. Tato úmluva se použije na děti mladší osmnácti let.
2. Účelem této úmluvy je, v nejlepším zájmu dětí, podporovat jejich práva, poskytnout jim procesní práva a usnadnit jejich výkon tím, že bude zabezpečeno, aby děti, přímo nebo prostřednictvím jiných osob nebo orgánů, byly informovány o soudních řízeních, která se jich týkají, a mohly se jich účastnit.
3. Pro účely této úmluvy výraz soudní řízení, které se týká dítěte, znamená řízení v rodinných věcech, zejména pak to, v němž jde o výkon rodičovské zodpovědnosti, o otázky pobytu a práva styku s dítětem.
4. Každý stát při podpisu Úmluvy nebo při uložení ratifikační listiny nebo listiny o přijetí či schválení Úmluvy nebo o přístupu k ní, prohlášením zaslaným generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, určí alespoň tři druhy soudních řízení v rodinných věcech, na něž se Úmluva použije.
5. Každá smluvní strana může dalším prohlášením doplnit druhy rodinných věcí, na něž se tato Úmluva použije, nebo poskytnout informace o použití článku 5, článku 9 odstavce 2, článku 10 odstavce 2 a článku 11.
6. Nic v této Úmluvě nebrání smluvním stranám v použití příznivějších ustanovení na podporu a výkon práv dětí.

Čl. 2

Použité výrazy

Pro účely této Úmluvy:

- a) výraz „soudní orgán“ znamená soud nebo správní orgán mající rovnocenné pravomoci;

- b) výraz „osoby mající rodičovskou zodpovědnost“ znamená rodiče a jiné osoby nebo orgány oprávněné k částečnému nebo plnému uplatňování rodičovské zodpovědnosti;
- c) výraz „zástupce“ znamená osobu, jako např. advokát, nebo orgán určený k tomu, aby jménem dítěte vystupoval před soudními orgány;
- d) výraz „příslušné informace“ znamená informace, které jsou vhodné vzhledem k věku a chápání dítěte a které jsou mu poskytovány v zájmu umožnit mu plný výkon jeho práv a jejichž poskytnutí není na újmu blaha dítěte.

Hlava II

Procesní opatření na podporu výkonu práv dětí

A. Procesní práva dítěte

Čl. 3

Právo na informace a na vyjádření názoru v řízení

Dítě, které má podle vnitrostátních předpisů dostatečnou schopnost chápat situaci, bude mít v soudním řízení, které se jej týká, zaručena následující práva nebo bude mít možnost se těchto práv domáhat:

- a) dostávat příslušné informace,
- b) být konzultováno a moci vyjádřit svůj názor,
- c) být informováno o možných důsledcích vyhovění jeho názoru a o možných důsledcích jakéhokoliv rozhodnutí.

Čl. 4

Právo požádat o ustanovení zvláštního zástupce

1. S výhradou článku 9 má dítě právo požádat osobně nebo prostřednictvím jiných osob nebo orgánů o ustanovení zvláštního zástupce v soudním řízení, které se jej týká, pokud

podle vnitrostátních předpisů osoby, mající rodičovskou zodpovědnost, nemohou dítě z důvodu konfliktu zájmů zastupovat.

2. Smluvní státy mohou omezit právo stanovené v odstavci 1 na děti, které mají podle vnitrostátních předpisů dostatečnou schopnost chápat situaci.

Čl. 5

Případná další procesní práva

Smluvní strany zváží možnost poskytnout dětem další procesní práva v soudním řízení, který se jich týká, zejména:

- a) právo požadovat pomoc vhodné osoby, dle jejich volby, která jim pomůže vyjádřit jejich názor;
- b) právo požadovat, samy nebo prostřednictvím vhodných osob nebo orgánů. ustanovení zástupce a tam, kde je to na místě, advokáta;
- c) právo určit si svého vlastního zástupce;
- d) právo vykonávat některá nebo všechna práva účastníka řízení.

B. Úloha soudních orgánů

Čl. 6

Rozhodování

V řízení, které se týká dítěte, musí soudní orgán před vynesemím rozhodnutí:

- a) posoudit, zda má informace dostatečné k tomu, aby mohl rozhodnout v nejlepším zájmu dítěte a, je-li to třeba, opatřit si další informace, zejména od osob, které mají rodičovskou zodpovědnost;
- b) pokud se podle vnitrostátních předpisů má zato, že dítě dostatečně chápe
  - a. zabezpečit, aby dítě obdrželo všechny příslušné informace,

b. ve vhodných případech dítě vyslechnout, je-li to třeba neveřejně, buď přímo nebo prostřednictvím jiných osob nebo orgánů způsobem, který je přiměřený chápání dítěte, pokud to není ve zjevném rozporu s nejlepšími zájmy dítěte,

c. umožnit dítěti vyjádřit svůj názor;

c) vzít názor dítěte náležitě v úvahu.

Čl. 7

Povinnost rychlého projednání věcí

V řízení, které se týká dítěte, je soudní orgán povinen konat rychle, aby nedošlo ke zbytečným průtahům. K tomu musí směřovat i procesní předpisy zabezpečující rychlý výkon rozhodnutí. V naléhavých případech musí mít soudní orgán pravomoc vydat rozhodnutí, jež jsou vykonatelná okamžitě.

Čl. 8

Možnost projednání věci z moci úřední

V řízení, které se týká dítěte, musí mít soudní orgán pravomoc, v případech vymezených vnitrostátními předpisy, kdy je vážně ohroženo blaho dítěte, zahájit řízení z moci úřední.

Čl. 9

Ustanovení zástupce

1. V řízení, které se týká dítěte, kdy podle vnitrostátních předpisů z důvodů konfliktu zájmů jsou osoby, mající rodičovskou zodpovědnost, vyloučeny ze zastupování dítěte, bude mít soudní orgán pravomoc ustanovit dítěti pro toto řízení zvláštního zástupce.

2. Smluvní strany zváží možnost stanovit, aby soudní orgán mohl v případech řízení týkajících se dítěte ustanovit jiného zástupce a tam, kde je to na místě, advokáta který bude dítě zastupovat.

C. Úloha zástupců

Čl. 10

1. V soudním řízení, které se týká dítěte, pokud to není v rozporu s nejlepšími zájmy dítěte, je zástupce povinen:

a) poskytovat dítěti příslušné informace, pokud se podle vnitrostátního práva má za to, že dítě dostatečně chápe situaci;

b) objasňovat dítěti, pokud se podle vnitrostátního práva má za to, že dítě i dostatečně chápe situaci, důsledky toho, když by jeho názoru bylo vyhověno a možné důsledky jakéhokoliv jednání učiněného zástupcem;

c) zjišťovat názory dítěte a zprostředkovat je soudnímu orgánu.

2. Smluvní strany zváží možnost rozšířit ustanovení odstavce 1 na osoby mající rodičovskou zodpovědnost.

D. Rozšíření použití určitých ustanovení

Čl. 11

Smluvní strany zváží možnost rozšířit použití ustanovení článků 3, 4 a 9 na řízení, která se týkají dětí a která probíhají před jinými orgány, a na další otázky, týkající se dětí, jež nejsou projednávány ve formálním řízení.

E. Vnitrostátní orgány

Čl. 12

1. Smluvní strany budou prostřednictvím svých orgánů, které mají mimo jiné funkce uvedené v odstavci 2, podporovat rozvoj a výkon práv dětí.

2. Tyto funkce jsou následující:

a) podávat návrhy na posílení právní úpravy výkonu práv dětí;

b) vyjadřovat se k návrhům zákonů týkajících se výkonu práv dětí;

c) poskytovat všeobecné informace o výkonu práv dětí hromadným sdělovacím

prostředkům, veřejnosti a osobám a orgánům, které se zabývají problematikou dětí;

d) zjišťovat názory dětí a poskytovat jim příslušné informace.

F. Různé

Čl. 13

Zprostředkování a jiné způsoby řešení sporů

S cílem předcházet sporům, řešit spory nebo předcházet soudním řízením týkajícím se dětí, smluvní strany budou podporovat zprostředkování a další způsoby řešení sporů a jejich využití za účelem dosažení dohody, v případech, kde je to namístě a které smluvní strany vymezí.

Čl. 14

Právní pomoc a poradenství

Zabezpečují-li vnitrostátní předpisy dětem právní pomoc nebo poradenství v soudním řízení, které se jich týká, použijí se tato ustanovení ve všech věcech upravených v člancích 4 a 9.

Čl. 15

Vztah k jiným mezinárodním smlouvám

Tato úmluva nebrání použití jiných mezinárodních dokumentů, které upravují specifické otázky ochrany dětí a rodiny, jichž smluvní strana této úmluvy je nebo bude stranou.

Hlava III

Stálý Výbor

Čl. 16

Ustavení a funkce Stálého výboru

1. Pro účely této úmluvy je ustaven Stálý výbor.

2. Stálý výbor sleduje problémy souvisící s Úmluvou a může zejména:

a) posuzovat veškeré příslušné otázky, týkající se výkladu nebo provádění Úmluvy.

Závěry Stálého výboru, týkající se plnění Úmluvy, mohou mít podobu doporučení, jež jsou přijímána tříčtvrtinovou většinou hlasů;

b) navrhopvat změny Úmluvy a posuzovat návrhy na její změnu podané podle článku 20;

c) poskytovat radu a pomoc vnitrostátním orgánům plnícím funkce podle článku 12 odstavce 2 a napomáhat jejich mezinárodní spolupráci.

Čl. 17

Složení

1. Každá smluvní strana může být ve Stálém výboru zastoupena jedním nebo dvěma zástupci.

Každá smluvní strana má jeden hlas.

2. Každý stát uvedený v článku 21, který není stranou této úmluvy, může být ve Stálém výboru zastoupen pozorovatelem. Totéž platí pro jiné státy a Evropské společenství poté, co budou pozvány, aby k Úmluvě přistoupily podle ustanovení článku 22.

3. Pokud žádná smluvní strana alespoň měsíc před zahájením zasedání nesdělí generálnímu tajemníkovi svoji námitku. Stálý výbor může přizvat jako pozorovatele na všechna zasedání, některé z nich nebo na část zasedání:

- kterýkoli stát, jenž není uveden v odstavci 2, i

- Výbor OSN pro práva dětí,

- Evropské společenství,

- kteroukoli mezinárodní vládní instituci,

- kteroukoli mezinárodní nevládní instituci, která plní jednu nebo více funkcí

uvedených v článku 12 odstavci 2,

- kteroukoli vnitrostátní, vládní nebo nevládní instituci, která plní jednu nebo více

funkcí uvedených v článku 12 odstavci 2.

4. Stálý výbor si může vyměňovat informace s příslušnými organizacemi, které se zabývají otázkou výkonu práv dětí.

Čl. 18

Zasedání

1. Na konci třetího roku po vstupu této úmluvy v platnost, a z vlastní iniciativy kdykoli poté, svolá generální tajemník zasedání Stálého výboru.

2. Stálý výbor se může usnášet, pouze je-li přítomna alespoň polovina smluvních stran.

3. S výhradou ustanovení článků 16 a 20, usnesení Stálého výboru se přijímají většinou přítomných členů.

4. S výhradou ustanovení této úmluvy Stálý výbor přijme svůj jednací řád a jednací řád pracovních skupin, jež případně ustaví k plnění příslušných ustanovení Úmluvy.

Čl. 19

Zprávy Stálého výboru

Po každém zasedání Stálý výbor předloží smluvním stranám a výboru ministrů Rady Evropy zprávu o svém jednání a přijatých usneseních.

Hlava IV

Změny Úmluvy

Čl. 20

1. Každá změna ustanovení této úmluvy, navržená smluvní stranou nebo Stálým výborem, bude oznámena generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, který ji předá, nejpozději dva měsíce před příštím zasedáním Stálého výboru, členským státům Rady Evropy, všem signatářům, smluvním stranám, všem státům přizvaným k podpisu

Úmluvy podle ustanovení článku 21 a všem státům, jakož i Evropskému společenství, pokud byly podle ustanovení článku 22 přizvány, aby k Úmluvě přistoupily.

2. Každá změna navržená podle ustanovení předchozího odstavce bude projednána Stálým výborem, který předloží text, jenž byl přijat tří čtvrtinovou většinou hlasů výboru ministrů ke schválení. Po jeho schválení bude text předložen smluvním stranám k přijetí.

3. Změna vstoupí v platnost prvního dne měsíce následujícího po uplynutí jednoměsíční lhůty ode dne, kdy všechny smluvní strany vyrozuměly generálního tajemníka o tom, že ji přijaly.

Hlava V

Závěrečná ustanovení

Čl. 21

Podpis, ratifikace a vstup v platnost

1. Tato úmluva je otevřena k podpisu členskými státy Rady Evropy a dalším státům, které se zúčastnily jejího vypracování.

2. Tato úmluva podléhá ratifikaci, přijetí nebo schválení. Ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy.

3. Tato úmluva vstoupí v platnost prvního dne měsíce následujícího po uplynutí tří měsíců ode dne, kdy tři státy, z nichž alespoň dva jsou členy Rady Evropy, vyjádřily souhlas být vázány Úmluvou podle ustanovení předchozího odstavce.

4. Vůči signatářskému státu, který vyjádří souhlas být touto úmluvou vázán později, vstoupí Úmluva v platnost prvního dne měsíce následujícího po uplynutí tří měsíců ode dne uložení ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení.

Čl. 22

Nečlenské státy a Evropské společenství

1. Po vstupu této úmluvy v platnost může Výbor ministrů Rady Evropy, z vlastní iniciativy

nebo na návrh Stálého výboru a po konzultaci se smluvními stranami, usnesením přijatým většinou stanovenou v článku 20, pododstavec d) Statutu Rady Evropy a jednomyslným rozhodnutím zástupců smluvních států oprávněných zasedat ve Výboru ministrů, přizvat kterýkoli stát, jenž není členem Rady Evropy, který se nezúčastnil vypracování této úmluvy, jakož i Evropské společenství, aby k této úmluvě přistoupily.

2. Pro každý přistoupivší stát nebo Evropské společenství vstoupí Úmluva v platnost prvního dne měsíce následujícího po uplynutí tří měsíců ode dne uložení jeho listiny o přístupu u generálního tajemníka Rady Evropy.

Čl.23

Územní rozsah

1. Stát může při podpisu této úmluvy nebo při uložení ratifikační listiny, listiny o přijetí nebo schválení nebo listiny o přístupu, určit na které území nebo na která území se tato úmluva použije.

2. Smluvní strana může kdykoli poté, prohlášením zaslaným generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, rozšířit použití této úmluvy na kterékoli další území v prohlášení uvedené, za jehož mezinárodní vztahy odpovídá nebo jehož jménem je oprávněna přijímat závazky. Vůči tomuto území vstoupí Úmluva v platnost prvního dne měsíce následujícího po uplynutí tří měsíců ode dne, kdy prohlášení obdržel generální tajemník Rady Evropy.

3. Prohlášení provedené podle předchozích odstavců může být, ohledně kteréhokoli území v něm uvedeného, vzato zpět, oznámením zaslaným generálnímu tajemníkovi. Zpět vzetí nabude účinnosti prvního dne měsíce následujícího po uplynutí tří měsíců ode dne, kdy generální tajemník oznámení obdržel.

Čl. 24

Výhrady

K ustanovením této úmluvy nelze učinit žádnou výhradu.

Čl. 25

Výpověď

1. Smluvní strana může kdykoliv tuto úmluvu vypovědět. a to formou oznámení zaslaného generálnímu tajemníkovi Rady Evropy.
2. Výpověď nabude účinnosti prvního dne měsíce následujícího po uplynutí tří měsíců ode dne, kdy generální tajemník oznámení obdržel.

Čl. 26

Oznámení

Generální tajemník Rady Evropy oznámí členským státům Rady a všem signatářům, všem smluvním stranám a všem dalším státům jakož i Evropskému společenství, které byly přizvány, aby k Úmluvě přistoupily:

- a) každý podpis;
- b) každé uložení ratifikační listiny, listiny o přijetí, nebo schválení nebo listiny o přístupu;
- c) každé datum vstupu Úmluvy v platnost podle článků 21 nebo 22;
- d) každou změnu přijatou podle článku 20 a den, kdy tato změny nabývá platnosti;
- e) každé oznámení podle ustanovení článků 1 a 23;
- f) každou výpověď podle ustanovení článku 25;
- g) každý jiný úkon, oznámení nebo sdělení týkající se této úmluvy.

Na důkaz čehož, níže podepsaní, jsou k tomu řádně zmocnění, tuto úmluvu podepsali.

Dáno ve Štrasburku, 25. ledna 1996, v jazyce anglickém a francouzském, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, jež bude uloženo v archívu Rady Evropy.

Generální tajemník Rady Evropy zašle ověřenou kopii každému členskému státu Rady Evropy a dalším státům, které se zúčastnily vypracování této úmluvy, Evropskému společenství a každému státu, který bude přizván, aby k Úmluvě přistoupil.